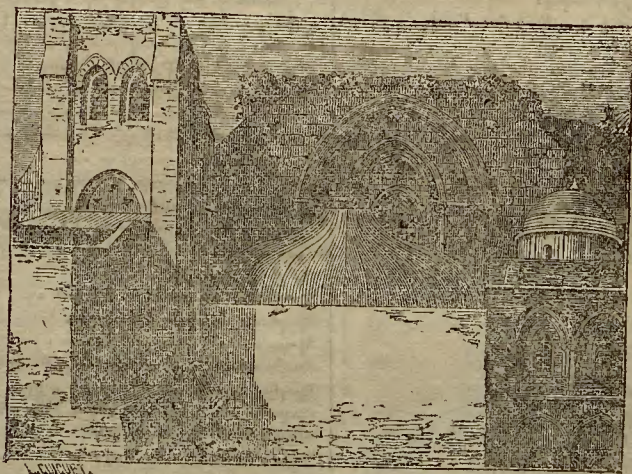

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ԱՐԳԱՅԵՆ ԲԱՆԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ
ԵՒ ԺԱՂԱՅԻՆԱԿԱՆ

ՀԱՐՈՐԻ ՏԱՐԻ
ՇՐՋԱՆ ՄԻՆԱՆԵՆ

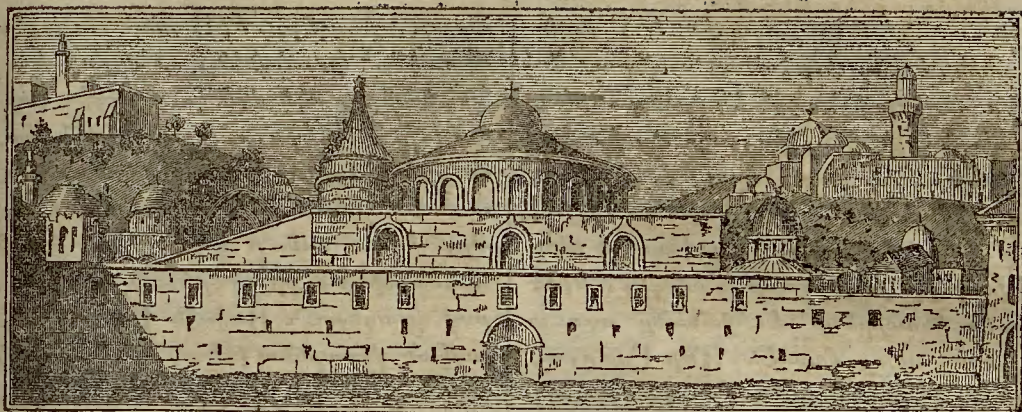
ՅԵՐՈՒՍԱԼԵՄ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՐԲՈՅ ՅԱԿՈՎԱԵԱՆՑ

1869

Գեր. Յովհաննէս Աբրահամայան Պանորմայա :
 " Ներսէս Եպիսկոպոս Վարդապետեան :
 " Յովհաննէս Եպիսկոպոս Սեթեան :
 " խորեն եպիսկոպոս Նար պէյեան :
 Արժ. Փիլիպպոս փար. փոխ. Երուսաղէմեան :
 " Բարթոլոմէոս փարդապետ Պէշկիմաշու :
 " Գարեղին փարդապետ Թաթարեան :
 " Կարապետ փարդապետ փոխ. Պոտրիաբքի :
 " Յակոբ փարդապետ Բարապէտիւնի :
 " Ալեքսան փարդապետ :
 " Յովհաննէս փարդապետ Տիգրանակերտի :
 Տ. Արիստակէս քահանայ Գարակէտիւնի :
 Տ. Գրիգոր քահանայ Աճեմեան Պէշոյղու :
 Տ. Գրիգոր քահանայ Պէշկիմաշու :
 Տ. Եղիշէ քահանայ Մար եկեղեցւոյ :
 Տ. Մարտիկ քահանայ Բարակէտիւնի :
 Տ. Սուքիաս քահ. Մար եկեղեցւոյ աւագ լուսարար :
 Ալեանապետեան Պետրոս աղա Պոզուեան :
 Աղաճանեան Մկրտիչ և Կարապետ աղայք :
 Աճեմեան Խաչատուր աղա Վանցի :
 Անտոն աղա Խանդիլի :
 Աշնանեան Պօղոս էֆէնտի :
 Ապրո էֆէնտի :
 Արիստակէս Միքայէլ աղա :
 Արպանեան Ստեփան Պէյ :
 Բարապետեան Յովսէփ աղա :
 Բարապետեան Ստեփան աղա :
 Գարբիէլ աղա (մահտեօի) :
 Գարբիէլեան մահտեօի Մկրտիչ աղա ոսկերիչ :
 Գալապաճեան մահտեօի Խաչատուր աղա :
 Գալապաճեան ճանիկ աղա ժամապարձ :
 Գալապետեան Ղազար աղա :
 Գայեթիլեան Յարութիւն աղա :
 Գալապաճեան մահտեօի Գարբիէլ աղա :
 Գառնիկ աղա (մահտեօի) ոսկերիչ :
 Գալապետեան Գէորգ աղա. (2 օրի.) :
 Գալապետեան Սամուէլ աղա :
 Գալապետեան Յարութիւն աղա :
 Գալապետեան Ղազարէթ և Համբարձում աղայք (2 օր)
 Գարպեան մահտեօի Յակոբ աղա :
 Գեղիկեան Գրիգոր և Յովհաննէս աղայք Կեսարացի :
 Գուրգեան մահտեօի Յարութիւն աղա :
 Գուշապարտեան մահտեօի Յակոբ աղա :
 Գրիգորեան Սիմոնիկ աղա :
 Դարդաստիկաց ընկերութիւն Ելիսաւ :
 Էաղըճեան Յ. Ստեփան աղա Արապկերցի :
 Էաղըճեան Պօղոս աղա :
 Էաղըճեան մահտեօի Յովհաննէս աղա :
 Էաղմաճեան Աւետիս աղա :
 Էուստֆեան Ալեքսան աղա :
 Էրամեան Գէորգ Պէյ. (5 օրի.) :
 Էրեքեան Մինաս աղա :
 Զարգարեան Գէորգ աղա Կեսարացի :
 Զարգարեան Կարապետ աղա " :
 Էրմանեան Պետրոս աղա :
 Էսմէրեան Նիկողոս աղա :
 Թաղաւորեան մահտեօի Խուբէն աղա :
 Թաղաւորեան Վրժանէս աղա ժամապարձ :
 Թաղաւորեան Յարութիւնեան Առաքէլ աղա :
 Թիւրաքեան Կարապետ աղա :
 Թիւրաքեան Ստեփան աղա. Ստե. Խորենեան (Կե) :
 Թօթաթիւրեան Մինաս էֆէնտի :
 Թօթաթիւրեան մահտեօի Յակոբ աղա :
 Խիսապաշտեան Առաքիլ աղա :
 Խաղապետեան Կարապետ աղա :
 Խոստապետեան Մկրտիչ աղա :
 Խաղապետեան Գէորգ աղա :
 Կիւլապէնի Ալեք աղա :
 Կիւլապէնեան մահտեօի Կիւլապէնի աղա :
 Կիւլապէնեան Կիւլապէնի աղա Կեսարացի :
 Կիւլապէնեան Սեփրէ աղա :
 Կիւլապէնեան Համբարձում աղա Կեսարացի :
 Կիւլապէնեան Յարութիւն աղա :
 Կիւլապէնեան Յովհաննէս աղա :
 Կիւլապէնի մահտեօի Աբրահամ աղա :

Կիւլապէնի Գարբիէլ աղա :
 Կիւլապէնեան Գարբիէլ աղա :
 Համաձեան Գառարա աղա :
 Համաձեան Սարգիս էֆէնտի :
 Համաձեան Սարգիս էֆէնտի :
 Հարեն մահտեօի Աբրահամ աղա :
 Հիւնդեպոս պէշկիմեան Ստեփան էֆէնտի :
 Հնուկեանց Պետրոս աղա :
 Դաղապետեան մահտեօի Խաչիկ աղա :
 Դաղապետեան Բրիտանտուր աղա :
 Զէնտեան մահտեօի Գարբիէլ աղա ոսկերիչ :
 Զիլիէիկեան Դաղարոս աղա :
 Զիլիէիկեան Յովհաննէս աղա :
 Մաղլուեան Եղիշէ աղա :
 Մարտեան մահտեօի Սարգիս Խաչիկ :
 Մահտեօի Պետրոս աղա Կանցի եր. ցիփի. Աղլմանապոյ :
 Մանիկեան մահտեօի Սամուէլ աղա. (2 օրի.) :
 Սամուէլեան Գիւրգ աղա :
 Սամուէլեան Յովհաննէս աղա :
 Սամուէլեան Սեփրէիկ աղա :
 Մերտեան մահտեօի Մկրտիչ աղա :
 Մերտեան մահտեօի Մկրտիչ աղա :
 Միլիկաթեան Միլիաթեան Սիմոն :
 Միլիկաթեան Սիմոն աղա :
 Միլիկաթեան Խաչատուր աղա :
 Միլիկաթեան Վարդէրեան աղա :
 Միլիկաթեան Սամուէլ աղա :
 Միլիկաթեան Տօթիօր :
 Մօսիկեան Յակոբ աղա :
 Մուրաթեան Գէորգ աղա :
 Մուրաթեան մահտեօի Մարտիկ աղա :
 Յակոբեան Գիւրգ աղա տաճարապետ :
 Յովհաննէսեան Հայրապետ աղա :
 Յովհաննէս Կարապետ աղա :
 Եկրեւեան Գրիգոր աղա :
 Նիկողոսեան Պետրոս աղա :
 Նորատուեան մահտեօի Գրիգոր աղա. (2 օրի.) :
 Նորատուեան Յակոբիկ էֆէնտի. (2 օրի.) :
 Նորատուեան Սիմոնիկ աղա. (2 օրի.) :
 Շահաւեանց ընկերութիւն Սեփրէիկ :
 Շահաւեանց (Աւետիս աղա :
 Շահաւեան Մկրտիչ աղա տաճարապետ :
 Շահաւեան Մարտիկ աղա ժամապարձ :
 Շուրեան մահտեօի Վարդապետ աղա Բիւնկանցի :
 Շուրեան Կարապետ աղա :
 Շիլիկեան Գրիգոր և Յովհաննէս աղայք :
 Շրաճեան Սարգիս աղա :
 Շրաքեան Սէլբեան աղա Արապկերցի :
 Շրաքեան Սամուէլ աղա :
 Պալեան Սարգիս Պէյ :
 Պալեան Անտոնիկ էֆէնտի :
 Պալեան Յակոբ էֆէնտի :
 Պալաքեան Առաքէլ աղա :
 Պալաքեան մահտեօի Խաչիկ աղա :
 Պարտիկապետեան Աւետիս աղա :
 Պարտեան Նիկողոս աղա Մեքատուցի :
 Պէշկիլեան Խաչիկ Պէյ :
 Պէշկիլեան Սահալ աղա :
 Պէշկիլեան Սարգիս աղա :
 Պէշկիլեան Միքայէլ աղա :
 Պօղոսեան մահտեօի Գէորգ աղա :
 Պօղոսեան Յովհաննէս աղա :
 Պօղոսեան Սիմոն աղա :
 Սաղապետեան մահտեօի Յարութիւն աղա :
 Սահապետեան մահտեօի Յարութիւն աղա :
 Սարգիս (մահտեօի) աղա ոսկերիչ :
 Սարգիսեան Կարապետ աղա :
 Սեփրէ (մահտեօի) աղա :
 Սեփրէիկեան Խաչիկի փարձուի :
 Սեփրէիկեան Տօթիօր էֆէնտի :
 Սեփրէիկեան Յարութիւն աղա :
 Սեփրէիկեան մահտեօի Սահալ աղա :
 Սեփրէիկեան Նշան էֆէնտի :
 Սիմոնեան Յակոբ աղա :
 Սիմոնեան Յարութիւն աղա :

ՉՈՐՐՈՐԻ ՏԱՐԻ
ԹԻԻ 2.

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ՓԵՏՐՎԱՐ 28.
1869.

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՆԻ ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՆՈՐ ՓՈԲՈՆՈՐԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

ԱԶԳԱՅԻՆ պարբերական թերթերը արդէն հրատարակեցին ազգային վարչական նոր փոփոխութիւնը, այն է Պատրիարքի հրաժարումն, Տեղապահի ընտրութիւնն և քանի մի նոր ժողովաց կազմութիւնն, այս հրատարակութեանց հետ յայտնելով միանգամայն իրենց կարծիքը: Միտն եւս, թէպէտ և անազան, (ազգային վարչական հետ ընկն հետի լինելուն պատճառաւ) սակայն քողոր պարտք կը համարի իւր կարծիքը հասարակութեան յայտնել, համոզում լինելով որ բարի խորհուրդներու կրկնութիւնը բացի օգտէն՝ զնա չունի ամենեւին:

Այսորհա մէջ ամեն սկզբունք, ամեն շարժում և ամեն յառաջադիմութիւն միշտ խոչընդոտներ և փորձու-

թիւններ ունի իւր առջեւ: Այս փորձութիւնները, եթէ չենք սխալիր, գեղեցիկ բովեր և կրթարաններ են, ուր խորհուրդները կը զտուին, մտքերը կը կրթուին և կտմբերը աւելի կը հաստատուին այն ճշմարտութեանց մէջ, որոնք ազգերու յառաջադիմական բարեաւթի կենսական տարրը կը կազմեն: Վերջական փորձութեանց դիմացով և յաղթող ազգերը միշտ ոյժ և զօրութիւն կը տանան ապագայի գոլիքներուն եւս հաստատումութեամբ տակաւ և յաղթել: Այս է ազգաց գործունէութեան գեղեցիկ հանդէսը, այս է մրցման և շարժութեան կողմէրից տապարկը, և ամեն յառաջադիմութիւն այս մրցման արդասիւնն է: Թէ ինչ մրցումներ ունենցած են արդեան

յառաջագէտ Եւրոպացին և Լմերիկացին, և ինչ փորձանաց բաւերու մէջէն անցնելով հոտած են իրենց ներկայ նախանձելի վիճակին, այս մասին երկար խօսելու կարեւորութիւն չըկայ, որովհետեւ նոր դարուց պատմութիւնը մի կենդանի վկայ է, որ կարող է մեզ խիստ դիւրութեամբ համոզել, եթէ ուսումնասիրենք եւ ջանանք օգուտ քաղել այլոց փորձէն: Սէր Լըգը, առանց Եւրոպացու և Լմերիկացու նշման տաղնապներ կրելու և արիւններ թափելու, Օսմանեան Տէրութեան հայրական ձեռքէն ստացաւ սահմանադրական արտօնութիւններ: Հնձեց՝ ուր սերմանած չէր, և ժողովեց՝ ուր սփռած չէր: Եթէ մենք լռենք և չը խոստովանիք Օսմանեան Տէրութեան այս շնորհը, քարերը աղօղակ կը բառնան մեր դէմ և պատմութիւնը դատաւար կը հանդիսանայ մեզ: Սակայն, Սահմանադրական վարչութեան ջրանին մէջ ունեցած մեր ազգային վիճակը կըստիպէ զմեզ կարմրելով խոստովանիլ, որ մենք չըկարացինք մեզ շնորհուած արտօնութիւններէն օրինաւորապէս շահիլ: Փոխանակ դիմադրելու և յաղթելու Սահմանադրութեան դէմ եղած խոչնդոտներուն և փորձութիւններուն, տատանեցանք և վհատեցանք: Փոխանակ ազգային նորողէպ խնդիրները լուծելու, ինչպէս են Կաթողիկոսական, Վատիկանական, առաջնորդական, վանական, երեսմական, հիւանդանոցական, գաւառական, դպրոցական և այլն, ջանացինք Սահմանադրութիւնը լուծել: Ըստ խոստովանութիւնը ծանր է, բայց ուղիղ է, և թերութիւնը խոստովանելը աւելի շահաւէտ է քան ծածկելը: Թողունք Սահմանադրութեան դէմ եղած անարդ մասնութիւնները և տգիտական վատահամ

բաւութիւնները, եթէ անաչառապէս նկատենք, կը տեսնենք որ վերագրեալ խնդիրները մէկ մէկ կազդուրիչ փորձութիւններ էին, որոց մէջ, եթէ փափաքէինք կրթել զմեզ օրինաւոր ժողովական նիստերով, կարծեմ թէ այժմ խիստ ամուր զօրութիւն պիտի ունենայինք ուրիշ կարեւոր խնդիրներով զբաղելու: Սակայն Սահմանադրական վերաքննութեան անժամանակ խնդիրը ծնելու վայրկեանէն և Կեդրոնական համագումար ժողովի (որ Սահմանադրութեան ոգին է) համարութեան օրէն ի վեր, գոգցես համարացաւ ամենայն բան, ինչ որ օգտակար էր և յառաջդիմական: Ըստ երկար ժամանակի անդառնալի կորուստը արդէն ողբացին ազգային պարբերականները, ինչպէս ողբացինք և մենք նախընթաց թուով, ուստի թողլով այս՝ խօսինք ազգային Սարգսկան նոր փոփոխութեան վրայ:

Նոր փոփոխութիւն կ'անուանենք Դեր. Արիստակէս արքեպիսկոպոսի պատրիարքական տեղապահութիւնը, որոյ բազմամասնութիւն արդարաւոր վարքը խիստ մեծ գրաւական է ազգային վիճակի բարեբաւութեան համար: Նոր փոփոխութիւն կ'անուանենք քունի ժողովական անդամաց ընտրութիւնը, որոնք ազգային դարձառնութեանց մէջ ցարգ մեծ համակրութիւն գրաւած են: Նոր փոփոխութիւն կ'անուանենք մանուանդ այն փութաջանութիւնը, որ սկսած է արծարծիլ Կեդրոնական համագումար ժողովի վերակազմութեան, սահմանադրութեան վաղվաղակի քննադատութեան և գործադրութեան համար: Ինչպէս որ այս վերջին կէտի յապաղումէն շատ ազդու երթողութիւններ տեղի ունեցան, քաջայայտ ենք որ աճապարութեան եւս խիստ ազգաշահ ձեռնարկու

Թիւններ կարող են յառաջ գալ և շատ կնճռոտ խնդիրներ քիչ ժամաւ նակի մէջ լուծել: Քաջայոյս ենք որ մեր համագգի Մեծ . Լրեւսփոխան ները, կարեւորելով ազգի դառնաղէտ վիճակի վերայ, կ'աճապարեն օր առաջ գործել ինչ որ արժան է և կարելոր, ժողովատեղիէն արտաքոյ թողլով իրենց անձնական կրքերը և կործատաբեր հակառակաօրումութիւնները, որով շատ անդամ ժողովական որբաւայրը անձնահաճութե և թշնամանութիւ մրցման ասպարէզի կը փոխի, անձնաօրումութիւնները կը վայրանան, խրնդիրները կերպարանափոխելով անվճիւր կը մնան և ազգի վիճակը օր առօր կը վատթարի և անդարմանելի կը լինի:

Քաջայոյս ենք, որ ներկայ վարչական փոփոխութեան և գործունէութեան մէջ չըսլիտի տեղի ունենան եկեղեցականի և աշխարհականի անուամբ յուզուած վայրապար վէճերը. վասն զի երկուքն եւս հաւասարացես պարտք ունին կատարելու և պատասխանատու են ապագայ սերունդին առջև: Լրիւքն ևս, եթէ անաշուտպէս խոտովանինք, մասն ունին այն վարչական պատահարներուն և տարտամութեան մէջ, որոնք ցարգ տեղի ունեցան: Եթէ քննենք սահմանադրական վերաքննութեան և կաթողիկոսական խնդրոց կախ մնալու բռն ազբիւրները, երկուքի պղտորման մէջ եւս աւելի աշխարհականաց, քան թէ եկեղեցականաց մասներ կը տեսնենք: Եթէ յանցանքը միայն այս ինչ կամ այն ինչ դատուն վերածենք, ճշմարտութենէ և արդարութենէ կը հեռանանք և հետեւապէս երկպառակութեան և ազգակործան սկզբունքներու կրնպատենք, քան թէ միաբնութեան և ազգաշինութեան: Ո՞վ է եկեղեցա-

կանը և ո՞վ է աշխարհականը. Լրիւք քնն եւս օրդիք Լազին, որոց վրայ անպայման պարտք կայ ազգի երջանկութեան համար աշխատիլ: Փոխանակ ասելու որ այս ինչ ազգային աղէտից պատճառն եկեղեցականք են կամ աշխարհականք, աւելի արդարացի կը լինի ասել որ երկուքն եւս պատճառեն, քանի որ միմեանց աջակցութեան փոխարէն՝ միմեանց վրայ տարապայման յոյս կը դնեն, աշխարհականք միայն եկեղեցականաց կը տան գործելու պարտաւորութիւնները և եկեղեցականք աշխարհականաց: Ի՞նչ խախտում է մեր ազգին մէջ, որ մինչդեռ Լրիւքացի ազգերը իրենց աշխարհագէտ վեհապետներն անգամ տկար կը կործեն ընդհանուրի համար միայնակ գործելու, մենք մեր կաթողիկոսներն, պատրիարքներն և առաջնորդներն դուգյես ամենակարող կը խոտովանինք: Հոգեւոր հովիւ մի ընտրելէն զինի, փոխանակ աջակցելու, կը քնանանք և կրօնասէնք որ ամենայն ինչ միայնակ գործէ, և երբ տկարութիւն կը տեսնենք գործառնութեան մէջ, այն ժամանակ միայն կ'արթննանք և բողբոք կը բառնանք:

Իայց միթէ մեր բոլոր բողբոքները օրինաւորութիւն ունին, քանի որ բողբոքարկուներս մեր պարտքը չենք կատարած, որ է ընտրել ամենայն աջալըրջութեամբ և գործակիլ ամենայն արթնութեամբ: — Ոչ երբէք: Ուտի ամեն անպատեհութիւններէ զերծ մընալու միակ պայմանն է ընտրական սկզբունքը արդարութեամբ գործադրել, ընտրելեաց արժանաւորութիւնը քաջ կշռադատել և ընտրութիւնէն զինի անընդհատ գործակիլ ընտրելոյն:

Իրաւունք պատուական լրագիրք իր 11 թուոյն մէջ, պատրիարքի ազգովին

ընտրութեան օգուտը խիստ գեղեցիկ կերպով բացատրեցն զինի՝ կառավար կէ միանգամայն, որ Բ. Ռոնէն արտօնութիւն մը խնդրուի, որպէս զի կը բռնաւորները, առանց միջամտելու ազգային աշխարհական գործոց, հոգեւորով միայն զբաղին և ազատ ըլլան իրենց գլխաւորը իրենք ընտրելու։ Այս առաջարկութիւնը, որոյ մասին կարծիք կը հարցնէ յիշեալ պատուական թերթը, ըստ մեզ համապատասխան չէ մեր Արեւելեաց սկզբունքին։ Սոր եկեղեցւոյ ամենապատուական սկզբունքներէն մին, որով կը տարբերի Արեւմտեան եկեղեցիէն, է իւր հովիւները ինքնին ընտրել և պատասխանատու կացուցանել իւր առջեւ։ Այս ընտրական սկզբունքն է, որով եկեղեցական և աշխարհական, հայր և որդի միմեանց հետ կը կապուին, միմեանց հետ կ'աշխտանին և կը կազմեն քրիստոնէական գերդաստան։ Այլ է երբեմն եկեղեցականք կը թերիանան իրենց պարտաւորութեանց մէջ, այդ թերութեան արմատը ժողովրդի անհոգութեան և անընտրողութեան մէջ է, և ոչ թէ սկզբունքի։ Սթէ նոյն իսկ սահմանադրական քուէիւ ընտրութեամբ երեսփոխաններու և ատենապետներու մէջ մեծամեծ թերութիւններ չ'են երեւիր, և որովհետեւ այս տեղ յանցանքը, եթէ ոչ ընտրական իրաւունք ունեցող անընտրող ժողովրդին։ Այլ է կրօնաւորները ազատ ըլլան իրենց գլխաւորը ընտրելու, հարկաւ ոչ միայն Պատրիարք, այլ Կաթողիկոս ընտրելու ազատուի եւս պիտի ունենան, և ինչպէս կարելի է համաձայնեցնել այս կէտը Հայաստանեայց եկեղեցւոյ դաւերով նուիրագործութեամբ սկզբունքին հետ, որով կաթողիկոսական ընտրութիւնն միշտ Ազգին վերապահութեամբ է։ Թողունք ասել, որ Ռուսաստանի ազ-

գայինք առանց Կաթողիկոսի և առաջնորդաց միջամտութեան, ամենեւին առանձինն ազգայնորէն գործելու արտօնութիւն չունին։ Հետեւապէս Իրաւունքի սոյն առաջարկութեանը չհարեալով հաւանութիւն տալ մեր կողմէն, խիստ գեղեցիկ կը գտնենք միայն իւր առաջին կարծիքն, որ է ամենայն զգուշութեամբ և արթնութեամբ ընտրել պատրիարքն։ Այս Իրաւունքի իսկական քանի մի խօսքերը, որով արժան կը համարինք կնքել մեր գրութեամբ։

«Այլ է մեր փափաքը սահմանադրապէս կառավարուել է՝ ապա ուրեմն սահմանադրութեան էական և հիմնաւոր սկզբունքը պէտք ենք յարգել և գործադրել, որ է ընդհանուրին ձայնը, առանց որոյ սահմանադրութիւն մը սահմանահանութիւն է և ընտրութիւն մ'անփութէր և անօգուտ։ Սահմանադրական սկզբունքով մեր վերայ ընտրուողը նա և մեր ձայնիւ կ'ընտրուի, եթէ ոչ մեզ համար ընտրութեամբ չէ, և ինչ որ ընդհանուր ազգին համար չ'ընտրուիր՝ ընդհանուր ազգին գործոց չ'ընտրուիր միջամտել... Ժողովրդեան ձայնէն և հաւանութեան զուրկ իշխանութիւն մ'անգոր է, դիւրագայթ, երեքուն և վտանգաւոր։ Ազգը ասոր փորձը շատ անգամ առաւ և ժամանակը հասած է որ մեր ընթացքը փոխենք։ Ժամանակը հասած է որ ժողովրդով և ժողովրդին համար գործենք, եթէ կ'ուզենք ժողովուրդը շահիլ և ժողովրդեան սիրելի միանշանայն օգտակար ըլլալ...։ Ազգը պէտք է մասնակցի Պատրիարքի ընտրութեան, նոյնպէս և ընտրելիները նախ յայտնեն իրենց սկզբունքը հրապարտաւ բոլոր ազգին, եպիսկոպոս կամ վարդապետ առանց խտրութեան»

վասն զի իրենց առաքութիւնը չէ որ պիտի ընտրուի ազգէն, հապա իրենց առաքանդը, իրենց յաջողակութիւնը և իրենց սկզբունքը ։

ՕՐԱՏՈՒՑԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ

Սեր դժբաղդութենէն մեր ազգային յաւաքութեան հորիզոնը տակաւին այնքան սահմանափակ է, որ օրացուցական խնդիրներն անգամ հըրապարակու քննուելու չտի կարենալութիւն ունին ։ Այս դժպատեհ կարեւորութիւնն է, որ կ'ըստիպէ զմեզ դիտողութեան առնուլ օրացուցական խնդիր մի, որոյ շարժառիթը Տէր Երեմիա քահանայի հետեւեալ գրութիւններն են, այն է Պայմանագիր օրացուցական ուսման, Վաճախ գոհաճանալիութեան առ Ս. Պատրիարքն սրբոյ Աթոռոյ և թողիլ Գալստիացիութեան ։

Պայմանագիր—Չօրութիւն դրոյս այս է, որ ես ստորագրեալ ըստ խնդրանայ նորոնոր Առաքելաշնորհ Պատրիարքն սրբոյ քաղաքին Երուսաղէմի Ս. Ս. Ե. սայեայ սրբազան Աթոռ Եպիսկոպոսի խառնամ անթերի ուսուցանել Մահաթի Գարոն Զարութիւն աշակերտի նորին զլեռնազայ ուսման ի յօրինել զտարեկան օրացոյցն ազգային միայն ի սուրբ քաղաքին Երուսաղէմի և այս աշխատութիւն հինգ հազար դահեկանի սակարկութեամբ և զորո ունիմ անպակաս ուսուցանել, են պարբիկ ։

Մուտք արեգական սերկաւտասն կենդանակերպող ժամու և բոլորի ։

Գտանել զժամանակ ծննդեան և լուսնի լուսնի և առաջին և վերջին քաւսրդայ ։

Գտանել զտեղն արեգական և լուսնի, թէ յոր կենդանակերպի և յորում ամսին ծննդի իցէ ։

Համաշէլ զժամանակութիւն արեգական և լուսնի ի միջեանց յո և իցէ ժամանակի ։

Գտանել զժամանակ խաւարման լուսնի և արեգական և սրբանութիւն մասանց նորին ։

Գտեալութիւնը օգոց սերկաւտասն ամիս տարւոյն ։

Գտանել զտարեմուտ և զամամուտ Աղարիա յի փոքր թատակային Հայոց ։

Գտանել զտարեմուտ և զամամուտ տաճկայ և հրէից ։

Հարժական և անշարժ տօնք և աւուրք Յունաց և Լատինացոյ ։

Գտանել զաւուրք կրօնական տօնից տաճկայ և հրէից ։

Գտանել զտարեմուտ և զամամուտ Հրէից ։

Տեղեկանալ կանանց և հաշուց տաճկական գիտութեանց իւրաքանչիւր Ազգաց ։

Գիտել զժամ ծագման արեգական, և զկէտ միջօրեի, և զարշաքոյ իւրաքանչիւր աւուրք ։

Գտանել զշրջանո հինգ հարկերէին, և զքաւնորդ նորին ի միջոյն 532 ամաց ։

Տեղեկանալ շրջանաց արեգական և լուսնի, եւ զայն ամեկայն, որք կարենալ են ի յօրինել զտարեկան օրացոյցն համազային ։

Եւ զայս վերագրեալ զամեկայն ուսման փառանքների և անպակաս ուսուցանելու տամ զայս գիր ի ժամանակի կարեւորութեան վկայել ։

1865

Մարտ 17

Տէր Երեմիա քահանայ սրբոյ

Սրբախնու Եփեղեմայ

Խաչիկալի ։

Վասն գոհաճանալիութեան—Հրէշտական վարուց մարութեամբ աբժանանոցեալ ծայրագոյն շնորհաց հոգւոյն Աստուծոյ Տ. և Տ. Ե. սայեայ Արհիպագան Եպիսկոպոսի և արժանաժառանգ Պատրիարքի ատուածաշին Աթոռոյն սրբոյ Երուսաղէմի երկնաշու գարշապարանց սրբութեան ամենայն խնորհութեամբ համբոյր մատուցանեմ ։

Գահաւանք համապաղ զամենիմաստ տեսչութեան բարեխնամ մատանց այնքան անեղի, որ դեռօրեանակ նմանութեամբ հրաշագործեաց զայնծաղին տիեզերաց զգահք լուսանել, որ արեգարեւ վերամարձեալ փառք քան զատեղաղարդ կամարս վերին լուսատիւն ծաւալէ զճառագոյն շնորհաց իւրոց ընդ սրբոս տեղեկաց և զու ինքն մի աստուածարեալ Հայր մեր հոգեւոր իբրեւ զարեգական պայծառացեալ ջամբէս առատութեամբ զառ ի վերաւստ ընկալալ զլուսաճորդ ձիւս պարգեւաց Եփեղեմայ և իմ ի գալստեան իմում ի վայելել սյգր նոր նորագոյն ի հոգի և ի մարմն, և առաւել քան զանարժանութիւն իմ գտի ընդունելութիւն ի քումն բարեբարութեան և երախտագէտ մտք խոտովանիմ զքոյր մարգարէութիւն յամենայն ժամ, ոչ միայն բռնիւ բերանոյ, այլ սրտիւ և հոգւով, վասնորոյ պարտական զանն համարեցայ ան նախանձաբար նուիրել միջամտութեան Սրբոյ Աթոռոյ զուսման առանձնական գիտութեան, և առ այս վերաբերեալ զատեղաղարշտական հաշիւ և այժմ սովին տիտակ քարտեհիւս ինդրեմ ի վեհափառութեան ձեռն, զի զայս նուէր մեր և զուսմանքայ աշխատութիւն ի մատենի արձանագրութեան սրջակի նշանակել բարեհաճեալիք, և ուսանող եւ կեղեցակնք հաճեցին զմեզ յիշատակել ի ժամ մատուցման սուրբ պատարագի, և ինդրել քաւսութիւն յանդամանց մերոյ ։

Ընդ դրոյս ի նուէր միջամտութեան սրբոյ օրինակ տաքեցի քան հատ յինն յօրինեալ

կէտադառնալով ինչ տոմարական վերապահաց անուանեալ տետրակ, զոր ընկալեալ ապեւն, որոց պէտքն է: Ողջ լըր 'ի վերայ բարձու իշխանութեան քսեալ քան զեւս բարգաւաճեալ փառքը 'ի պայծառութիւն սրբոյ Աթոռայդ և 'ի պարծանա համօրէն ողբիս:

1866
Օգոս 21

Մշտմ մշտնապէս ծառայ Եւ Երեմի
տաճարայ տաճար Սրբիմանու Եւ
դէտայ խառնել:

Թուով Գաղաթաղութեան — Աւարեւաշնորհ սրբազան Պատրիարք բարեխնամ սուրբ հայր:

Ասկէ յառաջ առ ձեզ գրած, նամակաւս էրես 'ի գետին բառերով աղաչեցի զձեզ, ներկայ առ լոյս օրացոյցը չը տպել, և եթէ տրպած էք ալ նէ, դնէ վաճառելու համար 'ի Պօլիս չը խրկել, նոյն տարուան ձեր պատճառաւ տանն հազար դուրուշ ոտացած պարտքս վեճարկելու նպատակաւ, և ստո Պօլսոյ տարաշիրերուն տպելոյ արտօնութիւն չը տարով, և մեծ դուժար ծախք ընելով աղղիս պիտոյիցը չափիմ հաշուիս տպել տուած ըլլալու իմացոյցի. և որ տպարան տպելու ըլլայ նէ, իմ վնասս անկէ պահանջելու համար դատ վարելը գրով ձեզ իմացոյցի, բայց նոյն աղաչանքս ձեզի անգոյն ըլլալով, և այս իրաւունքս երեւակայական իրաւունք մը համարելով, դարձեալ Պօլիս զրկեցիք վաճառելու այսրան հազար օրացոյց, որով մեր վեճաւոր կրկնապատկեցիք հայրական գթութեամբ ձեր, ապա կը մնայ մեզի հիմա մեր խոտմանը համեմատ թէ աղբային և թէ կառավարութեան ատենաներու մէջ դատաստանական օրինք իրաւունքը և վնասս ձեզմէ պահանջել: Ուստի այս գրութեամբս կը խնդրեմ ձեր սրբութենէն, որ ձեզի փոխանորդ մեկ անձ մը ցուցանէք 'ի Պօլիս, և զայն ձեր կրթումը վաճառեալ, որ դատաստաններու մէջ ձեր տեղը իբրեւ վէրի մեր խնդրանոցը և սրահանմանը պատասխանէ, և կաղաչեմ, որ այն խընդիրս անցապաղ ժամ յառաջ կատարելոյ բարեհաճիք:

Բաժնոյց էի, որ լու խորհիւով, թէ այն օրոցոյցին չնչին և փոքրիկ շահը, ձեր պարտաւորութեան օրով Սուրբ Կանոնդ Լոյս դիւեալ տեսնէք հազար դուշալ պարտոյը երբեք չնպատելը գիտնալով, դարձեալ մեր վնասը այս տարի ալ չէք կրկնապատկեր:

Եւ այս առթիւ ահա այժմէն ծանուցանեմ մեծաւ աղաչանք, յառաջակայ 1870 թուականին օրացոյցը չտպել, որով կարողացայ շնորհիւն Աստուծոյ հասուցանել երկամայ կրկնակի վնասներս և իրկեալ պարտքերս:

Մշտմ զնորոգ և գիտութեան ձեր
պաշտոյ երեմի տաճարայ
1869
Յուն 28
խառնել:

Տէր Արեմիայի Պայմանագրէն կերևի, որ հինգ հազար դուրուշի սակարկութեամբ խոտացած է օրացուցական ուսումն ուսուցանել մահաւոր Պ. Յարութիւն Օ. ինձիրձեանին, որպէս զի այս եղանակաւ Ս. Աթոռս եւս կարենայ օրացոյց տպագրել: Գոհունակութեան նամակէն կ'երեւի, որ Սրբազան Պատրիարքը ցուցած է իւր մարդասիրութիւնը Տէր Արեմիա քահանային, որով պարտաւորուած է եզեր աննախանձաբար ուսուցանել յիշեալ գիտութիւնն և նուիրել միաբանութեանս աստեղաբաշխական հաշիւները 'ի նշան երախտագրութեան: Իսկ Գաղաթաղութեան լղիւնէն կ'երեւի որ ծերունի հայր Տէր Արեմիան կը փափաքի դատաւարաւ Սրբազան Պատրիարքի հետ և փաստաբան կը պահանջէ Աթոռոյ կողմէն:

Թէ որչափ երեւակայական է Տէր Արեմիայի դատը և իրաւունքը, այս իւր գրութեանց հակասութենէն յայտնի է: Բայց դարձեալ մի քանի խօսքով պատասխանել աւելորդ չենք համարիր: Տէր Արեմիան դատ բանալու իրաւունք չունի, որովհետեւ սակարկեալ գուժարէն աւելի դրամ լուացած է Սուրբ Աթոռէս, այն է հինգ հազար դուրուշ ինքն և հազար դուրուշ իւր որդին Հնդկաստանի մէջ, Սուրբ Աթոռոյս կառններէն: Տէր Արեմիան դատ բանալու իրաւունք չունի, որովհետեւ իւր խոտացած ուսումն լիովին ուսուցած չէ, ինչպէս ինքն շատ տեղ պարծենալով ասած է թէ՛ միայն երեքտարուան օրացոյցի կազմութեան գիտութիւնն ու հաշիւներն աւանդած է. եւ ինչպէս անցած տարի եւաւ Արեւսաղէմի օրացոյցը քննադատելու, որոյ մէջ եթէ հաշուաշխատական սխալներ կային, ուղղակի իբրեւ կը վերաբերէին:

Տէր Լըբեմիան դառ վարելու իրաւունք չունի վերջապէս, որովհետեւ մեր անցած տարուան օրացուցի կազմութիւնն Աթոռոյս միաբան արժանապատիւ Սիրտիչ վարդապետի քրտնաջան աշխատանաց արդիւնքն է, ուրիշ ազգիւրներէ քաղուած, քան թէ ծերունադարդ. հօր աւանդած թերաւ կատար հաշիւներէն: Ի՞նչ է ուրեմն Տէր Լըբեմիայի դատախազութեան շարժառիթը, չդիտենք, վասն զի մարդկային գիտութենէ անհաս է, ինչպէս օրացուցական գիտութիւնն անհաս է ամեն հոգեղէն արարածներէ, բաց ՚ի Տէր Լըբեմիայէն: Սենք Տէր Լըբեմիայի դատախազութեան մէջ ուրիշ իրաւունք չենք տեսներ, բաց միայն մեղաւաճառութեան տենչ. վասն զի Տէր հայրը կը գանդատի որ անցած տարի Աթոռոյս օրացոյցը իւր օրացուցէն առաջ տպագրուած և ՚ի վաճառ հանուած է. վասն զի կը խնդրէ որ այս տարի Լըբեմիայէն օրացոյց չը հրատարակէ: Ինչո՞ւ համար ուրեմն ինքն Ս. Աթոռոյս գրամներն առնելով խոստացած է պայմանագրով օրացուցական գիտութիւնըն ուսուցանել. միթէ միայն իւր հանձարը ցոյց տալու համար, և կամ միթէ լսի Աթոռոյս միաբանից համար տպագրելու պայմանաւ, ինչպէս ինքն տարապարտ կը պնդէ: Սորա համար ինչ հարկաւոր էր հագնութիւն, աղպագրութիւն և սակարկութիւն: Սիւթէ Ս. Աթոռա տէր Լըբեմիային վճարած հաղարաւոր զուրուշներով չէր կարող իւր միաբանից համար տարիներով օրացոյց գնել:

Սենք խորհուրդ կը տանք Լըբեմիա հօրը, որ մտածէ միանգամ թէ ի՞նչ քան երեւակայական է իւր իրաւունքը և որո՞ւ հետ կ'ուզէ դառ բանալ: Խորհուրդ կը տանք մոնախանդ, որ յետո կոչէ իւր վերաւորիչ խօսքերըն, զորս

ուղղած է առ Ս. Պատրիարքն և զորքս նօտր գրով նշանակած ենք իւր նամակին մէջ. վասն զի մենք չենք ուզեր, որ Լըբեմիա հայրն դատախազութեան իրաւունք չունենալէն զատ՝ ապերախտ գտնուի միանգամայն այն մարդատէր երախտեաց գէմ, զորս վաշելած է Ս. Պատրիարքէն, ինչպէս և ինքն կը խոստովանի իւր գոհունակութեան նամակին մէջ:

Սոռացանք ասելու, որ տէր Լըբեմիա հայրը խիստ զայրացած է Աթոռոյս անցած տարուան օրացուցին մէջ Յովհաննու Որոտնեցու և Գրիգոր Տաթեւացու յիշատակութիւնն լինելուն պատճառաւ: Տէր հօր զայրոյթը խիստ մեծ յանդիմանութիւն է իրեն համար: Վասն զի, աստեղագիտական նրբազնեին հետախուզութեամբ զաւղած լինելով, գէթ միանգամ ակնարկ չէ ձգեր Հայ պատմագրութեան վրայ, թէ ի՞նչ երախտիք ունին յիշեալ երանաշնորհ Վարդապետները Հայաստանեայց եկեղեցւոյն նկատմամբ, ի՞նչ մեծ նշանակութիւն ունեցած են իրենց ժամանակակցաց մէջ, և ի՞նչ պիտի հզօր տխրեաններ եղած են Աւնիթոռական մոլեկրծութեան դէմ Հայաստանեայց եկեղեցին պաշտպանելով: Եթէ Տէր հայրը աստեղագրն նական գիտողութեան բարձրութենէն բարեհաճէր առ վայր մի Հայաստանի խոնարհ հօղին նայելու՝ պիտի տեսներ որ ամեն տեղ և ամեն եկեղեցիներու մէջ երախտագիտական տոնակատարութեամբ կը տօնուին յիշեալ վարդապետները բոլոր Հայ քրիստոնեաներէն, և ոչ որ իշխանութիւն չունի նոցա անունը հանել եկեղեցւոյ յիշատակարանէն:

Եթէ երբեմն, միայն Պօլսոյ շրջանակին մէջ, նոցա յիշատակութիւնը և Քաղկեդոնի ժողովի առ Լեւանի տո

մարի նշովքն դադարեցաւ մեր հօով
մէական եղբարց միութեան համար,
այս եւս ապօրինի էր, որովհետեւ
Պատրիարք մի և քանի մի ժողովականք
իրաւունք չունէին եկեղեցւոյ սահ-
մանադրութիւնը փոխելու, մանա-
ւանդ որ ժամանակը շուտով հաւատ-
տեց, որ Հոովմէականք Տաթեւացի
ներէն ու ի եւոնի Տոմարի և Քաղկե-
դոնի ժողովն նշովքէն չէին փախած,
այլ բուն եկեղեցւոյ գրկէն: Ուրեմն
Երեմիա հայրը, փոխանակ Աթոռոյս
օրացոյցը պախարակելու, թող իւր ան-
գիտութիւնը յանդիմանէ և բարեհա-
ճի գէթ ներկայ տարւոյն մէջ իւր օ-
րացոյցի ամենամեծ սխալն ուղղելու,
որով մեղանշած է նախնի Հարց եկե-
ղեցական Սահմանադրութեան դէմ:

ԵՂԻՇԻ ՎԱՐԳ-ԱՊԵՏ ԵՒ ԻՒՐ ԵՐԱՍԽԻՌԻԹԻՒՆԸ

Եղիշէ վարդապետն կրտսեր թարգ-
մանչաց կամ երկրորդ աշակերտաց
գասէն է, Վարդան Սամիկոնեանի ա-
տենագւպին, որ թէպէտ իւր գրու-
ածոց խորագիրներուն մէջ սովորաբար
Վարդապետ կը կոչուի, բայց Սամիկո-
նեան նախարարական տան Եպիսկո-
պոսն էր, որ և Արաշտոտու ժողովի
Եպիսկոպոսաց կարգին մէջ կ'անուա-
նի Եղիշէ Եպիսկոպոս Ըմպոռնեաց: Հա-
յաստանեաց աշխարհի հարստահա-
րութեան և հալածանաց օրերուն ա-
կանատես եղաւ Եղիշէ, տեսաւ սուրբ
Վարդանայ և նորա քաջ ընկերաց նա-
հատակութիւնը, տեսաւ ընտիր ըն-
տիր նախարարաց բանտարկութիւնը
և գերութիւնը, Հայ տիկնանց քրիս-
տոնէական արիւթութիւնը, տեսաւ Հայ-
րենեաց աւերումը պարսկական բռ-
նութենէն, և սրտին ցաւէն առանձ-
նացաւ Սոկայ լեռները, և այն տեղէն

Ուշտունեանց գաւառը, ուր և կնիւց
իւր կեանքը:

Եղիշէ թողած է ինքնագիր ընտիր
երկասիրութիւններ, որոց մէջ կը փայ-
լին իւր պնիւ գրացմունքներն ու քը-
րիստոնէական իմաստութիւնը: Այս
երկասիրութեանց մէջ ամենէն նշա-
նաւորն է Պապոս-Ռիւն վան Վարդանայ
և Հայոց պապերայլին՝ զոր գրած է Սա-
միկոնեան Դաւիթ երիցու հայցմամբ:
Այս պատմութիւն կը բաղկանայ մէկ
ընծայականէ առ Դաւիթ Երէյն եւ
ուրիշ յեղանակներէ կամ գլուխներէ,
պատմական անցից յաջորդութե կար-
գաւ, որոց վերջինը առաւել սուրբ
քահանայից չարչարանքները և հայ կու-
նանց քրիստոնէական բարեպաշտութիւ-
ները կը պարունակէ, ուստի և կը կոչ-
ուի Արքայոց Եօն յեղանակին: Եղիշէի
պատմութե մէջ նշեցէս կը գտնուի
1. Յազկերտի շրջաբերական Կրօնարա-
կը, որով իւր տէրութեան հայտատի ազ-
գերը կը հրաւիրէ 'ի սլաւերագմ ընդ-
դէմ Քուշանաց, 2. Սիհրներսէ հը-
րամանատարի նամակը, զոր մագերու խոր-
հրդով կը գրէ Հայոց աղբին՝ նախ
պարսկական գէնը բացատրելով և բը-
րիատնէութիւնը պախարակելով և ա-
պա կը ստիպէ Հայոց աղղը 'ի մագու-
թիւն և յարեւտաշտութիւն, 3.
Հայոց մերժողական պապականը, զոր կը
գրեն Արաշտոտու մէջ ժողով գումա-
րուած եպիսկոպոսները նախարարոց
և բոլոր բազմութեան հաւանութիւ
և քրիստոնէական անվհեր պատու-
թեամբ, 4. Հրովարդալ կամ Գիր պա-
ղաքանայ Հայոց աշխարհին, զոր կը գը-
րեն Յունաց թէոդոս Կայսեր և օգ-
նութիւն կը ինդրեն, բայց թէոդոս
կը մեռանի և Սարկիանոսը թագաւո-
րելով՝ փոխանակ Հայոց օգնելոյ, ընդ-
հակառակն կը բարեկամանայ Պարսից
թագաւորի հետ և գաշնակցութիւն

աւխտ կը հաստատուէ , 5 . Վարդան Սա-
միկոնեանի և Ղեւոնդ երկուքս քա-
ղաքական վտեմ Լեւոնդեանի-նէրը ,
որոնցմով Հայ ազգը կը խրախուսեն
ի պատերազմ վտան պաշտպանութեան
հայրենի օրինաց և ազատութեան ե-
կեղեցւոյ :

Եղիշէի երկասիրութիւնը չը նմա-
նիր ամենեւեւին այն պատմագրութեան-
ցը , որոնք լոկ թագաւորաց կամ իշ-
խանաց յաջորդութիւններէ և դորձքեր
կը թուարկեն , այլ կը պատկերացընէ
ամբողջ ազգի կամ ժողովրդի պատմու-
թիւնը , մանուկէն մինչեւ զառամեալ
ծերունին , փափկասուն տիկնոջէն մին-
չեւ զբաժնապատ զօրականը , և անար-
գէն մինչեւ պատուականը , միով բա-
նիւ , Եղիշէի երկասիրութիւնը Հա-
յոց բոլոր ազգի նահատակութեան
կամ քրիստոնէական զինուորութեան
պատմութիւնն է ընդդէմ զբաղեշ-
տական մոլեռանգն մագեկրօնութեան ,
և մէկ ծայրէն մինչև միւս ծայրը կը
տեսնենք այս խօսքերուն կատարումը .

“Ոչ երեւէր այնուհետեւ ժող-
ւեւտէրքան զճառայ և ոչ ազատ փափ-
կացեալ քան զդէմքուկ վշտացեալ և
ոչ որ քան զք՝ նուազեալ ի յորութե-
նէ : Սի սիրտ յօժարութեան էր ամե-
նեցուն արանց և կանանց , ծերոց եւ
տղայոց և ամենայն միաբանեցոյ ի Քր-
իստոս : Քանզի առհասարակ զմի զն-
ուորութիւն զինուորեցան և զմի ա-
զան զբաժն հաւատոց պատուիրանին
Քրիստոսի , միով գօտեաւ ճշմարտու-
թեան անդեցին զմէջս արք և կանայք
... տեսանէին զանձինս իւրեանց իւ-
րեւ զմեռեալ զիակունս և զիւրաքան-
չիւր գերեզմանս ինքեանք փորէին և
կեանք իւրեանց ի մահ համարեալ էին
և մահը իւրեանց անշուշտ կեանք ” (1) .

Եղիշէի երկասիրութիւնը այն ըն-

տիր պատմագրութիւններէն է , որոնք
պատմելէն աւելի կ'ուսուցանեն , գործ-
քէն շարժառիթը բացատրելով և հե-
տեւանքէն պատճառը , և կամ անդրա-
դարձօրէն Վասն զի , Եղիշէ Եկեղեց-
ւոյ ուխտի նահատակութեան պատ-
մութեանը հետ՝ կ'ուսուցանէ միան-
գամայն և քրիստոնէական Եկեղեցւոյ
նշանակութիւնը և էական պաշտօնը
աշխարհիս վրայ , առտուածաւոր առա-
քինեաց անձնագոհութեանը հետ՝ առ-
տուածային սիրոյ մեծութիւնը , ուրա-
յողաց և անմիաբանից արարմանց հետ՝
թերահաւատութեան և անզուգու-
թեան դժնդակութիւնը և նաեւ մո-
ղական կրօնի խաւարածիւր վարդապե-
տութիւնը : Եւ այս պատմական ըն-
տիր յատկութիւնը զգալի է մանա-
ւանդ այն հակապատկերներուն մէջ ,
որոց մանրանկար յատկանիշները կը
նկարագրէ Եղիշէ : Ինքնակալ թագա-
ւոր մի (Յաղկերտ) իւր արքայական
պթօնէն կ'որոտայ և միանգամայն կը
զաղդաղայ , վասն զի մագպաշտ է և ան-
հաստատ խորհրդներով կը շարժի . իսկ
ընդ հակառակին հպատակ ազգի զօ-
րավոր մի , նախարար մի (Վարդան և
այլք) կը խրախուսի և կը խրախուսէ ,
վասն զի զՔրիստոս զօրավոր և զօրա-
գլուխ կը տեսնէ ճշմարտութե պատե-
րազմին , և երկիւղը թերահաւատութի
կը ճանաչէ : Թագաւորաց խորհրդական
և պատգամատու մագերը կը յուզին
և կը տագնաւին , վասն զի թանձրա-
մած խաւարի մէջ են և ոգիները մար-
մնոյ մէջ արգելաւած , քնչպէս կենդա-
նի գերեզմանի մէջ . իսկ ընդհակա-
ռակին Յովսէփ , Ղեւոնդ և այլք խա-
ջը ձեռքերնին անվեհեր պատերազմի
գաշտը կ'իջնեն , վասն զի ճշմարիտ Լո-
տուծոյ քահանայ են եւ ճշմարտու-
թեան համար մեռնիլը կեանք կը խոս-
տովանին և կը քարոզեն : Ինդարձակ

(1) Եղիշէ երրորդ յեղանակ :

Նահանգի իշխան մի (Վասակ տէր Սիւնեաց) բարձրանալու ձգտման հետ՝ կը քծնի և կը շայէ, վասն զի ուրացող է և իր հաւատոր մարմնաւորին մէջ է. իսկ ընդ հակառակն՝ մատաղ մանուկ մի, տկար կին մի՝ վայելքը և փափկութիւնը կ'արհամարհեն, վասն զի ճշմարիտ վայելքութիւնը և մեծութիւնը աստուածային սիրոյ մէջ կը գաւառնին:

Նահասարակ, եթէ մի կողմէն նկարագրուած է մոգակրօնութիւնը իւր աղիտաբեր չարիքներով, միւս կողմէն եւս կենդանի պատկերացած է Քրիստոնէական ճշմարիտ ոգին, մի ամբողջ ժողովրդի ուրախական զինուորութեամբ, որով և ականքերէ կը տեսնուի Նշխարի երկասիրութեան մէջ, որ Հայ ազգը սիրած է իւր երկրաւոր հայրենիքէն բարձր հայրենիք, այն է իւր քրիստոնէական եկեղեցին, պաշտած է իւր մարմնաւոր ազատութենէն բարձրագոյն ազատութիւն, այն է ազատութիւն խղճի, և հպատակած է մարդկային օրէնքներէն բարձրագոյն օրինաց, այն է օրինաց Աստուծոյ: Վասն զի, այս է եղած նորոշահատակութեան նշանաբանը:

«Հայր մեր՝ զՎերտարանն գիտեմք, և մայր՝ առաքելական Նկեղեցի կաթողիկէ» (Ենք աստուածային կացցեն թագաւոր ի վերայ ամենայնի) (1):

Նշխար ոչ միայն տականատես եղած է իւր նկարագրած պատմական անցքերուն, այլ և լիովին զգացած է իւր սրտին մէջ, ինչպէս քաջութեան ուրախական հանդէսները, նոյնպէս և հայրենեաց աւերման տխուր տեսարանները, ուստի և ճառագործ է իւր պատմութիւնը սրտի լեզուով՝ սրտաւունքով: Վասն զի ինքնին կ'ասէ «Նհա

ոչ ըստ կամաց արտասուպից ողբովք ճառագործմբ զըսողում հարուածո, յորում պատահեցայ և մեք իսկ տկանատես լինելով . . . որով կ'ազգէ ոչ միայն Հայուն, այլ և օտարականի սրտին, ինչպէս և ճշմարտիւ խոստովանած է օտարազգի բանասէրներէն մէկը, աւսերով. «Նքբ Նշխար կարգամ, կը հայանամ» (1):

Պատմութենէն զատ՝ Նշխար երկասիրած է այլ և այլ ճառեր և մեկնութիւններ, որք են — 1. Իսկ խրատափանջանց, որ պատմութենէն յետոյ աւմենէն ընտիր, սրտաշարժ և միանգամայն վեմբ գրուածքն է, որով նախ մենաւորական կենաց գեղեցիկ նկարագիրը կը պատկերացնէ, յետոյ զեղծումները և ասոր կը յորդորէ յուզութիւն և ի զգաստութիւն: Սրան ձանց ճառը այն գեղեցիկ յատկութիւնը եւս ունի, որ հեղինակը միշտ խօսած է առաջին դէմքով և ուրիշները յանդիմանած ժամանակ՝ երբեք բացառութիւն ըրած չէ իւր անձին, թէպէտ իւր գործքերէն կ'երեւի որ անբասիր է իւր կեանքը: Այս ձեւ բանաստեղծութիւնը այն փափկասիրտ հեղինակներու յատկութիւնն է, որոնք իւրեանց եղբարց թերութիւնը իւրեանց սեպհականը կը համարեն: 2. Սիւնո-Սիւն Յետուայ և Բաբաւորաց: 3. Սիւնո-Սիւն պերոնական աղբից: 4. Վանդիւ և 5. Նախ ի մկրտութիւն Քրիստոսի, ի մատնութիւնն, ի Չարչարան սրն, ի խաչելութիւնն և այլն, որոնք մեկնական և յորդորական պարզ գրուածքներ են հաւատացելոյ հոգեւոր շինութեան համար և պատմութենէն ժամանակաւ կանխագոյն գրուած կ'երեւին:

(1) Եղեղէն թարգմանուած է Մեղիւրէնի Խոսէրէնի, Գաղղիւրէնի և Ռուսիէնի:

(1) Եղեղէն — Գ. Եղանակ:

ՀԱՆԴԵՍ

ՊԱՐԳԵՆԻԱՐԱՇԽՈՒԹԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈՎԱԲԵԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՅՈՑ
ԵՐՈՍԱՂԵՄԻ

Ստանդարտ աշակերտաց հարցաքննութիւնը սկսուեալ ներկայ ամսոյ 10 ին և աւարտեցաւ 22 ին : Իսկ 27 ին, Ս. Վարդանանց տօնին, կատարեցաւ պարգեւաբաշխութեան հանգէսը : Հարցաքննութեան մասին չենք ուզեր երկարօրէն խօսիլ, որովհետեւ աշակերտաց աշխատասիրութեան և հարցաքննական պատասխանատուութեան ցուցակը արդէն զետեղած ենք ամսաթերթիս վերջը, յորմէ կարող են ծնողք և հարցասէր ընթերցողք կարեւոր տեղեկութիւններ ստանալ. իսկ հանդիսի մասին քանի մի խօսք ասել անդէպ չենք համարիր :

Հանգէսը սկսաւ ի ներկայութեան Սրբազան Պատրիարքին և միաբանական Ուխտիս, Վսեմափայլ Նազիֆ Փաշային եւ Գառաւորի (Սողայ) քաղաքիս, Սեծ. Հիւստոսաց և այլ արժանայարգ Հրաւիրելոց և բաղմութիւն Ուխտաւորաց, արանց և կանանց : Հանդիսի մէջ, որ մօտ երեք ժամ տեւեց, աշակերտք կարդային քանի մի ճառեր Հայերէն, Գաղղիարէն, Վրաբերէն և Տաճկերէն, յետոյ ներկայացուցին երկու փոքրիկ տրամախօսութեան

թիւն ի զբօսանա հանդիսականաց և ապա բաշխուեցան պարգեւները : Յետ աւարտման պարգեւաբաշխութեան Վսեմ. Փաշան համառօտ աւսենախօսութեամբ յայտնեց իւր շնորհակալութիւնը և ապա Վսեմ. Սրբազան Պատրիարքը, (Սմանեան բարեխնամ Տէրութեան ներկայ ազատասէր և հպատակասէր քաղաքականութիւնը գովելով և Վսեմ. Փաշային շնորհակալութիւն մատուցանելով իբրեւ ներկայացուցիչ) (Սմանեան Տէրութեան բարեշնորհ խնամոց, ուղղեց սրտաբուխ մաղթանքներ վստն կենդանութեան) (Գոստափառ Նիգտիւ-Նիգի կայսեր և Կորին արդարասէր ու ժողովրդասէր պաշտօնակալաց, վստն բարեկեցութեան և յառաջողիմութեան ազգիս Հայոց և վստն խաղաղութեան համայն աշխարհի : Նյայէս չբեղութեամբ վերջացաւ հանգէսը, և ապա Ս. Պատրիարքը ուղեկցութեամբ Վսեմ. Փաշային և բոլոր Սեծ. այցելուաց դիմեցին յեկեղեցին, երգասացութեամբ աշակերտաց, և անոի ի պատրիարքարան, ուր կարեւոր խօսակցութեանէ զինի Վսեմ. Փաշան առաջարկեց Ս. Պատրիարքին սպազրել Գաղ. և Տաճ. ճառերը, զորս և մեք կը մատուցանեք ահա ընթերցող հասարակութեան :

Ամենապատիւ Ս. Հայր, Վսեմափայլ Նազիֆ Փաշա և Տեաք հանդիսականք .

« Թող իմ բերանս, սիրտս և բոլոր անձնս օրհնեն զԱստուած, որ ինձ կեանք տուաւ : Իմ հոգիս երկիւղի և թախծութեան մէջ անոր բարութեանը կը յուսայ » :

SCILICET

« Առաքնութեանց ամենէն առաջինն է Հայրենեաց համար անձնատուիրութիւնը » :

ՆԱԹԱՆԵՈՆ

Կը համարձակիմ գեղեցիկ հրաւեր մը ընդունելու :

Monseigneur, Excellence, Messieurs,

« Que ma bouche et mon cœur, et tous ce que je suis. Rendent honneur au Dieu qui m'a donné la vie. Dans les craintes, dans les ennuis. En ses bontés mon âme se confie » .

DELILLE.

« La première des vertus est le dévouement à la patrie » .

NAPOLÉON

J'ai eu la hardiesse d'accepter l'agréable mis-

նիլ և իմ ուսումնական եղբայրս զգացմանց թարգման հանդիսանալ: Յիշելով այն մարդուն խօսքը, որ կրէի թէ. « Երկայնաբանութիւնը կը ձանձրայնէ », ևս համառօտիւ պիտի խօսիմ: Տեորք, իրապէս կըզգամք այն պատիւը, զոր ձեր ներկայութիւնը հաճեցաւ առթել մեզ, և մեր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեմք այս մասին:

Պատմութիւնը աւանդած է մեզ անճնադհու թեան բազմաթիւ օրինակներ, որոնք պատիւ են մարդկութեան, այն է քաղաքացիներ, որոնք զոհուեցան իրենց երկրի համար, թագաւորներ, որոնք խոյնալիցան իրենց ժողովրդի փրկութեան համար, և մանաւանդ զիւլցադուներ, որոնք մօտալուս վտանգներու մէջ դիմադրաւորեցին Հայրենեաց ծառայելու համար:

Երանելի Վարդան Հայոց քաջ զօրավարը, 451 թուականին, մեծ Հայաստանին հաղածեց Վաքարական կռապատերաթիւնը, պատերազմելով Յակիկոս թագաւորին դէմ: Վարդան ինկաւ մարտին մէջ, ընդունեց մարտաբանութեան պատիւը, խմեց մահահաւան բաժանըր դիւցադնաբար և իւր բրիտանեական մահուամբ յաղթեց իւր աղբի մահուանը: Նա մեռած է և միանգամայն կենդանի և կենդանի զոյգուցի: Իւրաքանչիւր տարի մենք կը տօնեմք և կը պատուեմք Վարդանի յիշատակը, միտք բերելով այն ամբողջ և շնաշխարհիկ դաւաճարը, որպէս զի կարողանամք վայրկեանական շահէն աւելի նախապատուել նախնական ազգային շահը:

Այս օր է, որ Հայ ազգը կը տօնէ այս մարդափրկական դիւցադնութեան տարեգործը: Այս տօնախմբութիւնը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ անճանաչութեան նկարագիր մը, միանգամայն ազգային և կրօնական: Այս է Ժառանգութիւն մը, Տեորք, զոր մենք պարտաւոր ենք աւանդել մեր սերունդներուն: Այս է սրտի արձան մը, զոր աղբի էրախտագիտութիւնը կը կանգնէ դիւցադնաց համար: Տառն և հինգ դար անցած է պարթեւագութիւն տուրք Սահակայ թուոն Վարդանի ժողովրդային և ազգային քան Ժառանգակէն ի վեր միշտ մեծարուած է Վարդան, նա միշտ առաջ է, միշտ անմահ իւր յիշատակաւ և միշտ նոյն պիտի մնայ մեզ համար քանի որ մենք կենդանի ենք:

Հիմերէն մին ըսաւ. Կատոնին համար թէ. « Կատարեալ մարդու մը՝ դժբաղդութեան հետ ունեցած մարտումը Աստուածութեան անխորըր գրաւելու արժանի տեսարան մ'էր: Կարող ենք յաւելուլ աւելցայ, որ Ս. Վարդան, Աստուածային մատմբ նշանակուած նախախնամական գործի լինելու բերիտանեայ Հայաստանի պաշտպանութեան համար, որ ինքնին իւր անաքիտութեամբ անխուսափելի մահուան առաջը կըլու և դիւցադնական արտութեամբ իրանդրանէի և յաղթեց մահուան, Վարդան՝ կատարեալ անխորըր մ'էր և չափանիւսմութենէ նշանակելաւ անճանց: »

Այս է ահա, զոր ի սկզբան խոստացայ ճառել և այսպէս ահա Աստուծոյ բարութիւնը դարբերով

sion, d'être organe des sentiments de mes chers condisciples.

En me rappelant le conseil de celui, qui a dit, que, la prolixité fatigue, je serai court.

Messieurs, nous sentons vivement l'honneur que votre assistance nous a voulu bien faire, et nous vous en rendons grâces.

L'histoire a conservé un grand nombre de traits de dévouement qui honorent l'humanité.

Des citoyens se sont sacrifiés pour leur pays, des rois se sont immolés pour le salut de leurs peuples, et tous les jours, des milliers de héros, affrontent les plus imminents périls, pour servir la patrie!

En 451, le bienheureux Vartan, général en chef, a repoussé de la Grande-Arménie l'idolâtrie dans une guerre contre le roi de Perse Hazgeder ou Yezdedjerd. Il a succombé et reçut la palme du martyr; il y but le calice de la mort, en héros, et vainquit la mort de sa nation par sa mort, en chrétien. Il est à la fois mort, et vivant, et vivificateur. Nous honorons, et glorifions chaque année sa mémoire, rappelant l'idée d'une chose sainte, mais rare, de savoir faire prévaloir sur l'intérêt du moment, l'intérêt plus sacré de l'avenir!

Et, c'est aujourd'hui, que, la nation arménienne célèbre l'anniversaire de cet héroïsme philanthropique.

Cette fête n'est qu'un trait de dévouement, à la fois religieux et national.

Un héritage, Messieurs, que, nous devons transporter à la postérité.

Un Panthéon des vieux souvenirs érigé au grand homme par une nation reconnaissante.

15 siècles ont passé sur le cendre de Vartan, issu des rois Parthes, neveu de saint Isaac, et depuis ce temps vénéré, il est jeune encore d'immortalité, et sera tant que nous respirerons.

Un ancien a dit, en parlant de Caton que, la lutte d'un homme accompli, aux prises avec l'infortune, était un spectacle digne de fixer les regards de la Divinité; l'on pourrait ajouter que, celui, qui, marqué du doigt de Dieu, et prédestiné à l'œuvre providentielle de la conservation de l'Arménie au christianisme, qui, se présente de lui-même par vertu à une mort inévitable, qui enfin, l'affronte avec une héroïque fermeté, en est, la plus parfaite image!

C'est là tout, ce que je m'en suis proposé à dire, et c'est ainsi que, la bonté de Dieu, qui a toujours protégé l'Eglise d'Arménie, pendant les siècles d'oppression et de malheur qu'elle a traversés, lui a réservé de jouir sous l'égide ottomane, du calme et de la sécurité, vraiment, bien méritée.

պահպանեց չայոյ եկեղեցին իւր կրած հաղածանայ
և վնաս մէջ օգնեց անոր՝ խաղաղութեան և ապա-
հովութեան օրեր վայելել Օսմանեան բարեխնամ
Տէրութեան հովանաւորութեան տակ, նրան իս-
կապէս արժանի էր :

Տեաքք, մենք կը տեսնենք ձեր այս պատկառելի
ներկայութեան մէջ սիրոյ և բարեմտութեան վրա-
յութիւն մը, զոր կըզգամք երախտագիտութեամբ :
Դուք շատ պատուեցիք զմեզ, չափազանց պատուե-
ցիք զմեզ : Իմացէք, Տեաքք, որ չը գիտեմ թէ ի՞նչ-
պէս պատասխանեմ ձեր այսքան ազնուութեանը :
Այնքան յափշտակուած եմ ուրախութենէս : որ չը
գիտեմ թէ ի՞նչպէս կարող եմ փոխարինել ձեր բա-
րեբարութեանը և զմեզ պարտաւորութենէ պղատ
կացուցանել :

Ամենապատիւ Ս . Հայր , սովորութիւնը՝ սրտիս
կը հնազանդի, նա կը յայտնէ զայն զոր ամեն օր ես
կը խնդրեմ վերին հակեն : Այո՛ Ս . Հայր , դուք
էք առաւօտեան իմ առաջին մտածմանցս առարկայն
և ձեր վրայ իմ երեկոյեան բոլոր օրհնութիւններս
կը վերանին : Թող հաճի Երկինք այնչափ երկարել
ձեր օրերը, որչափ խնամքներ ունեցած էք մեր գա-
տիարակութեան համար , որ հաստատուած է պա-
տույն սկզբանց և կրօնի հիմանց վրայ , որով ուսաց
ես գնահատել ձեր առաքինութիւններն ի տարածու-
մէն մտաւորական և բարոյական կրթութեան : Վա-
յելցէք, ուրեմն Ս . Հայր , կատարեալ և հաստա-
տուն առողջութիւն, և թող ձեր երջանկութիւնը
այնպէս անսխալիս և անւարան ըլլայ, ինչպէս են
ընկերացս յարգանքն ու երախտագիտութիւնը առ
Հայրութիւն ձեր :

Վսեմափայլ Փաշա, ձեր վերամութեան համար ը-
րած մաղթանքներն կարճաւոր են բանիւ, բայց խիտ
ընդարձակ զգացմամբ : Դոյնս սահմանը՝ ձեր արժա-
նաւորութիւնն է և մեր մեծարանքը, և ահա ա-
նոնք երկուքն ալ անսահման են : Կը մաղթեմ, որ
պէս զի ձեր կեանքը պահպանուի այն ժողովրդեան
համար, զոր մը կառավարէք քաղցրութեամբ և
խոհեմութեամբ : Կը հայցեմ ձեզ կատարեալ ա-
ռողջութիւն, և թող մարդկանց օգտակար ձեր
կեանքը սովորական սահմանէն աւելի երկարի :

Տեաքք Հիւպատոսներ, ի՞նչ մաղթանք պիտի ը-
նեմ ձեզ համար, երբ բոլոր ըրածներս չը պիտի
հաւասարին սրտիս զգացմունքներուն : Ես կը սիրեմ
և կը պատուեմ զձեզ, և հերիք է այս, բայց դուք
աւելի մեծարանաց էք արժանի : Տեաքք, փութը
ձեր ամեն վայրկեանները կը հիւստ և Երկինքը
ձեզ կը պարտի տարիներ այն երկիրներու բարօ-
րութեան համար, որոց արժանաւոր ներկայացուցի-
չն էք դուք Արեւելքի մէջ :

Վեհափառ տէր, Վսեմափայլ Փաշա և հան-
դիական Տեաքք, ահա ես կը վերջացունեմ. բայց
ներեցէք ինձ խօսք մը եւս ըսելու . ներեցէք, կա-
ղաչեմ, որ մեր Տեսչին և մեր բոլոր սիրելի Վար-
ժապետներուն եւս յայտնենք մեր սիրոյ և յարգա-
նաց հաւաստիքը և այն մաղթանքները, զորս կը

Messieurs, nous aimons à voir dans votre as-
sistance ici, un témoignage de tendresse, de bi-
enveillance, dont nous sommes sensiblement tou-
chés. Vous nous avez fait beaucoup d'honneur, trop
d'honneur.

Je vous assure, Messieurs, je ne sais com-
ment répondre à tant de civilités? enchanté, j'en
sais comment pourrais-je m'acquitter envers vous?

Monseigneur, (au Patriarche) l'usage obéit à
mon cœur, elle exprime ce que tous les jours je
demande à l'Être-Suprême. Oui, Monseigneur,
bien respecté, et encore plus chéri, Vous êtes,
au matin l'objet de ma première pensée, et sur
Vous le soir se réunissent toutes mes bénédicti-
ons. Puisse le Ciel rendre vos années aussi nom-
breuses que l'ont été les soins infinis, que Vous
avez pris de notre éducation, soignée des prin-
cipes d'honneur et de religion, qui, m'ont éga-
lement enseigné à apprécier toute l'étendue de
vos vertus, en qualité de grand propagateur de
l'instruction intellectuelle, et morale. Jouissez, Il-
lustre Patriarche, de la santé la plus parfaite,
et de la plus constante; que Votre bonheur sur-
tout soit inaltérable et durable, comme le seront
envers votre Béatitude, les sentiments de respect,
et d'attachement de mes condisciples!

Excellence, (à Nazif Pacha) des vœux que je
fais pour votre Excellence, sont courts en pa-
roles, mais cependant les plus étendus. Ils n'ont
de terme que votre mérite, et nos respects. L'un
et l'autre sont infinis. Je joins mes vœux pour
Votre conservation à ceux des peuples, que votre
Excellence gouverne avec tant de douceur, et de
prudence. Je souhaite à votre Excellence, une
santé, et que votre vie, utile au monde, s'étende
au delà des bornes ordinaires!

Messieurs les Consuls, quels vœux ferais-je
pour vous? quand tout ce que je voudrais vous
dire, est fort au-dessous de tous ce que je sens?
Je vous aime, je vous honore. C'est assez,
mais vous en méritez plus. Messieurs, la gloire
file tous vos moments, et le ciel vous doit des
années, pour le bonheur des pays, si dignement
représentés en Orient!

Monseigneur, Excellence, Messieurs, je viens
de finir, mais avant, veuillez bien me permettre
encore un mot.

Permettez, je vous en supplie que notre Direc-
teur et nos chers Professeurs trouvent ici les
assurances de nos attachements, et des vœux que
nous faisons pour eux, à cette occasion solennelle.

J'ose me flatter que les vœux sincères de mes
petits amis, faits pour vous autres, Mesdames
et Messieurs, seront aussi bien reçus que, si leur
accomplissement dépendait entièrement de notre
volonté.

ներք անոնց համար երախտադիտութեան հանդիսաւոր առթիւս :

Կը համարձակիմ յուսալ որ իմ մատաղերամ ընկերակցացս անկեղծ մաղթանքները, զորս կընենք բոլոր ներկայ հանդիսականաց համար, այնպէս սիրով պիտի ընդունուին, որպէս թէ անոնց կատարումը կախեալ է բոլորովին մեր կամքէն :

Խոստացայ համառօտ խօսիլ, ներեցէք, եթէ սրբաթի առատութենէն բերանը աւելի խօսեցաւ :

Այս ճառը խորոյց Պօղոս Յակոբեան Չորս
նորակալէի, աղայէրս Ժառ . Վարժարանի .
27 Փետրուարի, 1869 աթի, յԵրուսաղէմ :

J'ai promis d'être court, pardon, si de l'abondance du cœur, la bouche parlait trop.

Discours prononcé à Jérusalem,
le 27 Fevrier, 1869, par l'écolier
BOGHOS HAGOPE HAROUTUNIAN
des Dardanelles.

Սիլլաբարէն — Ֆալէլէն — Բալլէն — Էֆէն — Կապիլէն — Վէ Էլլէն —
Դալլէն — Էլլէն :

Տեղագտութիւնը աշխարհէ տալէթ էտերիզ ամի իւզ զեքը հագիր քէլամ լէրիմիզէ :

Իշարու ասըը հազըրըմըզտա սայէի քիթապէթփէրվէր տէօլլէթլէրին իլմ ու ֆինուէն քէնտի գու վիլէթինի պուլուպ վէ իլիմիդիկէ գարը մուհարէպէ իտուպ վէ ֆէթհ խտէրէք ճահտ ու զայրէթի օլմուշտուր տիւնեա իւզէրինտէն քիւլլիյէն թարտ վէ մահվ իթմէք : Պու իլմ ու ֆինուէն տէտիկիմիզ հալընըզ մէքթէպլէրտէ տէրս վէրլիմէքլէ իլմիդիկի տիւնեա տէն քիւլլիյէն թարտ իթմէկէ գատըր օլապիլիք : Լաքին մէքթէպ տախի քէնտի պուլուշտուրը մահալ ու էյալէթին հիւքիւմէթի թարաֆընտան քէնտինէ իհտա օլուէնան իթիյաղաթլէ վէ ազատ սուրէթտէ Էօլրէթմէք վէ Էօլրէնմէքլէ ֆապաթ թէգատտիլմ տալիքէսինէ իսխալ իտէպիլիք : Քէզալիք մէզքիւր իթիյաղաթի գապուլ իթտիքտէն սօնրա՝ մէքթէպլէրին ինչասը իլիւն ասլ ֆաղիլէթքեար զաթլէրէ իհթիեաձ օլուշտուր, քի օլ գապուլ օլուէնան իթիյաղաթի իթիլմալ իտուպ վէ պիր միլլէթին մէնֆատթը իլիւն չարըմաղլէ իլմ ու ֆինուէնի իֆա

ղա էյլէմէկէ սէպէպ օլուշտուր, իլիւն քի պու տիւնեանըն թէնիլիլի՝ Էալընըզ իլմին իֆաղա օլմաթ իւզէրինէ միւհասէս տիր :

Իմտի Ալի Օսման քիթապէթփէրվէր վէ աղատ մուհիպալ Տէվլէթի տախի թէնիլիլի՝ քէնտի հիւքիւմէթի թահթինտէ պուլուշտան մահլէրտէ փէրթէվիտար իթմէք միւրատիլլէ՝ իմ թիյաղաթլէր իհտան էյլտի քէնտի հիւքիւմէթի թահթինտէ պուլուշտան ճէմի միլլէթլէրէ . իշարու միլլէթլէր տէն պիրիտի Լըմէնի Սիլլէթի օլուպ վէ օլլիւնամ ու իթիյաղաթի գապուլ իթմիլ օլմաղլէ՝ իթիլմալինէ պէտա էթմիշտիր պաղը մահլէրտէ մէքթէպլէր քիւլաթիլլէ . իլթէ օլ քիւլաթ օլուէնան մէքթէպլէրին պիրիտի տիր իշարու Սար Լապուպ Սանաթթընըն մէքթէպի, քի քիւլաթ օլուշտուր Սիլլէթիմիլին սատապաթփէրվէր իհտանիլլէ, վէ վաթան մահիպալ բուհանի սէրփէտէրիմիլ Բալթիք Էֆէնտի հաղլէթլէրինին վէ քէնտի Բահիպա նընըն զայրէթ հասէնէսի իլլէ՝ միլլէթ չօձուգըրըն իլմ ու ֆինուէնի թահիլ էտիւպ վէ հագգանի իլմին նուրիլլէ թէնիլիլի գըլընմաղլէ՝ կէրէք Տէվլէթի

Ալիսիէ . վէ կերէք միլլէթէ նաֆի էշ
խոս օլմալէրի իշլւն : Այլէ խէ վաճի
պէի զիմմէթիմիլ տիր տայիմ իւլ էվ
գաթ թէշէք.քիւլլէ տէրուէի տիրտէն
վէ քիւլլէ գալպտէն նիյալ իթմէք
Հագգ թէալէա վէ թէգաաաէս հազ
րէթլէրինտէն , քի միլլէթիմիլլէ մէզ
քիւր ինամ ու իմթիյաղաթի իհսան էշ
լէյէն շէվ.քէթսիւմաթ Հէհնշահ Սոււ
թան Ալպտիւլ Աղիլ խան էֆէնտիմիլին
հայաթընա էօմրիւ թափիլ ու էյյամ
քէսիր իհսան էյլէյէ . վէ Ալի Օսման
Տէվլէթինէ իրքեան պիլա գէվալ էպէտ
իւլ էպէտէ , քի սայէյի քէօլլէսինտէ
քիւլլէ միլլէթլէր եաշամաղլէ տայիմ
անտէն գապուլ իթտիկի իմթիաղաթ
ու իհսանաթլէ էօվմ պէ էօվմ թէ
գատտիւմէ միւսարաաթ էթսինլէր :

Թալէպ էտէրիզ օլ տուանըն իհ
սանի տախի քէաֆէի տէօվլէթ Սէ
մուրին ու խառնէմէլէրինէ . պա խու
տու Վուտսի շէրիֆ միւթէսարիւֆը
Սաառէթլիւ Սէհէմէտ Նազիֆ փա
շահաղրէթլէրինէ , քի քէնտի լութֆի
իլէ ճահտ ու իգտամ էտէր հէր
տիւրիւ . նիզամաթը իշպու պէրտէի
մահրուսէյէ իոխալ էթմէկէ էհալի
նին իոթիրահաթը իշլւն . իշթէ պու
նուլլէ դաթը վալլէլէրինին էհալիյէ
նէ գատէր դայրէթի օլմասը պէյան օ
լուր . պուհուստա պիր սէմէրէտի պու
կիւն իշպու մահէլլէ թէշըիֆիլլէ սա
յըլա սէղա տըր :

Քէզալիք զաթը միւհթէրիմլէրի
նիգէ պօրձըլոյուղ եա թիւթպէթլիւ
թաթըլք էֆէնտի սաառէթլէրի վէ
(մանաթըրըմըն) թուհանի կիւրու
հու , չիւն քէրէմ ու ինայէթլինիլ ի
լէ էլէօվմ էէնի պիր նուր , էէնի
պիր հայաթ գապուլ էտէրիզ էէնի
վէ միւնէվլէր պիր աօրրտա՝ ճիհալէ
թին պէտէլլնէ գապուլ իթմէքլէ ի
լում ու ֆինուէն աֆիթապընը . կէր

չի ինամլէրինիզէ պէտէլ օլարագ տիւն
էէվի խայրաթլէրուէն էտա իթմէք
դայրի միւմթիւն տիր . իմտի նիյալ
խաշիլ սէմալի փէտէրիմիլ Հագգ
Սիւպհանհի թէալէա հաղրէթլէրին
տէն քէնտի սէմալի խէղայինլէրինտէն
պէտէլ օլարագ իթտիկինիլ ինամլէրէ
քէնտի խայրաթ ու րահմէթինի իհ
ոան իթմէկէ . քի միլլէթին հիւպպի
իշլւն իթտիկինիլ վէ իտէճէ կինիլ իճ
րաաթլէրին սիւհուլէթէ հալի օլմա
սընըն էէք վատիթասը տըր :

Նա՝ էրպապի մահէլլ հագէ իւզ
ղինէթ գէվաթլէր , վէ հէմ ճինս էպա
վէ իիվան , գապուլ իտին խալիս թէ
շէք.քիւրիմիլ շիմաթի զինէթիմիլ
աղղ իտուպ վէ պու մահալլէ թէշըի
ֆինիլլէ էթտիկինիլ ինանիլէթի մէմ
տուհանըլ իշլւն . չիւնքի պու թէշըի
ֆինիլլէ զիյատէ թէշլիգ իտէրսինիլ
իլմ ու ֆինուէն տայիրէօինտէ պէլ զի
յոտէ թէգատաիւմ էթմէկէ , վէ օլ
մաղա՝ ալ խիւտա մուհիպպ , սատըք
շախս իրմինէան Սիլլէթլինէ վէ Քիլի
սէսինէ , վէ սատըք մէտէնի Ալիյէթ
իւշ շան Օսմանը Տէօվլէթլինէ :

Սախառապի . Սախառապիան

Թէլիլ պէպիլանի Սաք

Լագոպ իրմինի Սանա

Գոպոս Հէրիֆ Թըրըն :

1879 Հոպալ ԲՄ

ԲԱՐՈՅԵԿԸՆ

ԱՌԱՔԻՆԻ ՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԻՐԹ ՊԱՏԱՆԻ

(Հարունափուլին , տես թիւ 1) :

Ի Դ .

ՈՐԴԻԲ

Ո՞հ ի՞նչ քաղցր անուէն է Հայր ա
նուէնը . նոյն իսկ Մատուած երբ մեղի
աղօթք ընելուն կերպը սովորեցույ՝ ու
զեց որ Հայր լսելով սկսենք :

Հայրդ եղաւ քեզի կեանք տուող, ով պատանեակ, հիմա անոր հաւատարմութիւնը հարկաւոր բան մըն ալ կու տայ՝ որ է դատարարական թիւնը. և այսպէս առանց քու աշխատելուդ ինքք քու հարստութիւնդ կը լեցընէ. քու բաղդդ շինելու համար կը քրտնի ու կը յոգնի. քու ընտրելագոյն բարեկամդ է. միշտ հետդ է. անդադար նորանոր բարեկներով զքեզ կը լեցընէ. ամեն ունեցածը քեզի պիտի թողու:

Իսկ մայրդ, որչափ քեզի համար ցաւ քաշեց, երբ տղայ էիր ու չէիր կրնար շարժիլ, չէիր կրնար խօսիլ, բան չէիր հասկընար, որչափ նեղութեանց համբերեց քեզի համար. որչափ գիշեր առանց քնանալու անցուց, որչափ զուարճութեանց պատճառ եղաւ քեզի, հետդ ինքդայ. հետդ լացաւ. ան զքեզ հիւանդութեանդ ժամանակ հագաց. ան տկարութեանդ օգնական եղաւ. ան խօսիլ տալեցուց քեզի. ան պարձեալ հորդ անուանը և բուն Հայրդդ երկինքն է պաշտել ու փառաւորել քեզի ստիւթեցուց:

Հիմա ալ նայէ որչափ սիրով էր նողքդ զքեզ կը կրթեն: Թէ որ խիտ կ'երեւնան ստիպելովքին որ ուսման ու արհեստի մը ետեւէ ըլլած գիտնաս որ լաւութեանդ համար կ'ընեն, որ պէս զի կարենաս արժանապէս առաքինեայ ընկերութեանը մէջ մանալ. թեթեւ պակսութիւն մըն ալ ընես կ'ողողեն. վասն զի գիտեն որ երթալով հետզհետէ կը մեծնան. ան որ հիմայ քիչ մը շատ ուտել սիրող է՝ ատենոր անժուժկալութեամբ կրնայ հիւանդանալ ու առողջութիւնը կորսնցնել. բարկացողը կատաղի բան մը կը դառնայ. անհոգը՝ ծայր. կատակով ըսուած սուտ մը թէ որ չուղղուի՝ կատարեալ ստախոսութեան կը փոխուի: Օրհնեալ ըլլան ծնողք որ պատշաճ

պատիժներով մեր սրաին սկըզբնական աստուերուն արմատները կը խնեն:

Եւ առաւօտ, ով պատանի, ելելուդ պէս, Ետուծոյ շնորհակալ ըլլալէն ետքը, մէկէն վազեցիր Հայրդ բարեւելու, երբ որ դարոցէն դառնաս միշտ հայր ի՞նչ ըսելով մօրդ պիտի երթաս. ան, միտքդ եկան կամ պիտի գան արդեօք ան խեղճերը որ ոչ Հայր ունին և ոչ մայր. աղօթք ըրէ որ Եւտուած զերէնը պահէ, և վերջը յիշելով որ դուն ալ օր մը իրենցմէ պիտի զրկուիս՝ կրկնապատէ քու սէրդ, յարգէ, օգնէ ու գութ ունեցիր վերանին:

Նշատեններն անգամ իրենց ծընողքը կը սիրեն. իսկ պատուելը՝ բաւելու տալուն ու արտաքին քաղաքաւա բախան կերպերուն վրայ կեցած չէ. այլ իրենց հրամանաց խոնարհութիւնը հնչութեամբ հպատակելուն վրայ է: Սնուցողդ օգնելով, իրենց քու օգտիդ համար ըսած այնչափ աշխատութեանց փոխարէն երախտագիտութեան պարտքդ կատարած կ'ըլլաս: Թէ որ պակասութիւններ ունին, կ'ըսես, անկայ որ պակասութիւն չունենայ. նայէ, իրենք քու կիներուդ ինչպէս արդահատեցան: Քանի ծերանան հիւանդոտ, արտնջացող ու նեղկրտ կ'ըլլան. և ժիժէ ասոնց համար պիտի անարգես զիրենք ու անգթութիւն բանեցընես. մտածէ թէ մենք ալ արդայութեան ժամանակնիս ինչպէս հիւանդոտ, կանչուըւտող ու նեղկրտ էինք:

Պատուեալ Հայրդ և Սայր. ասիկայ Ետուծոյ պատուիրանքն է: Վարի որդի մը բարի քաղաքացի կ'ըլլայ. և ինչպէս որ մենք մեր ծնողացը հետ վարուինք՝ մեր որդիքն ալ մեզի հետ նոյն պէս պիտի վարուին: Վրեն կու գայ որ դուն ալ սարկքդ առնելով որդւոյ

տէր պիտի ըլլաւ . սեպէ թէ անոնք քեզմէ հեռանան , խորհուրդներուդ մօտիկ չընեն ու կարօտութիւնդ չհագան , անանկ որ՝ այն միջոցին որ աւելի կարօտ ես՝ քեզի ընկերութիւն ընող մը չուզեմ . ինչ վիշտ , ինչ ցաւ չէր ըլլար քեզի աս բանս : Այդ , չըլլայ որ ծնողացդ աս վշտերը պատճառելով նոյները դուն ալ քաշեն :

ԽԵ .

ԵՂԲԱՐՔ

Ո՛հ , ինչ սիրուն , ինչ լաւ բան է երբոր եղբարք մէկտեղ կը բնակին . հոս , հոս , եղբարք իմ և բոլր . եկէք իմ չորս կողմն պատեցէք . բնութեան ինչի տուած բարեկամներն էք դուք . նոյն փորձն ունինք . նոյն ցաւերն ու մի և նոյն յոյսերը . մէկ ուրեմն մէկմէկու բարեացը փափաքինք . իրարու վըրայ տեսած արկաստութեանցն արգաւհաւորք . կարօտութիւն որ ունենանք՝ օգնենք . բարեգործութեան յորդուրէնք մէկզմէկ . ես մէջերինս ամենէն մեծն եմ . բայց գիտեմ որ ամենէն պզտիկն ալ ինծի հաւատար է , ու ես որ աւելի փորձ ունիմ , պէտք է ուրիշներուն իբրեւ խնամակալ ըլլամ , աւելի սիրեմ զձեզ , բարի օրինակ ըլլամ , ու թէ որ դժբաղդաբար հայրերինս մեռնի՝ ես իրեն տեղը բռնեմ . դուք ալ փոխադարձ պէտք է բոլոր արտանց ու ձեռքերնէդ եկածին չափ իմ բարեքս ուզէք և իմ ձեր վրայ ցուցըցած խնամոցս դուք ալ ձեր կողմանէ օգնէք :

Անասանելի է ան տունը որ եղբայրական միաբանութեան վրայ կեցած է , ու երբ որ մարդիկ ուզենան ճանչնալ քու ինչ տեսակ մարդ ըլլալդ , կը դիտեն թէ եղբարցդ հետ ինչպէս կը վարուին :

Այն պէս պարտական ենք մեր ուրիշ ազգականներուն վրայ վերջի անտիճան սէր ցուցնել , եւ ամենայն փութով , յօժարութեամբ ու արտանց իրենց ծառայել :

ԽՕ .

ԲԱՐԵԿԱՄՔ

Օր ամենքն ալ սիրելով հանդերձ՝ կան անձինք , զորոնք ուրիշներէն աւելի կը սիրենք , և արդէն դուք , ով պատահեալք , ձեր ընկերակցաց մէջ մէկն ունիք որուն հետ աւելի սիրով կը վարուիք , որուն ձեր սիրտը կը բանաք ու քաշած թեթեւ նեղութիւննիդ կը արտոմէք , այն է քահալատիկ ձեր Բարեկամը :

Յիսուս Վազարոսն իրեն բարեկամ տապալ , ու էրբ որ մեռնիլը լսեց՝ լացաւ , ու նորէն կենդանացուց : Ի՞նչ բաւցընէ բարեկամը քանձ մըն է . բայց չեմ ըսեր ան բարեկամներուն համար որ դիւրաւ տմեն տեղ կը գտնուին . որոնց մէկ խօսքով ալի Բարեկամ կ'ըսենք . այլ անոնց համար կ'ըսեմ որ իրենց հանգիստը զոհելով պատրաստ են ծառայելու , օգնելու , խորհուրդ տալու և պաշտպանելու . անոնց համար , որոնց ծոցը կրնամ ես արցունքս թափել , ապահով ըլլալով որ ներումն ու կարեկցութիւն պիտի գտնեմ :

Այդ մանկական բարեկամութիւնները , ով պատահեալք , որ այսօրուան օրս դպրոցին մէջը իրարու հետ կը հաստատէք , ո՞վ գիտէ , թերեւս բոլոր կեանքերնուդ մէջ ձեզի ընկեր ըլլան . բայց բարեկամութիւնը տեւողական ըլլալու համար՝ փոխադարձ իրարու վրայ սէր ու մեծարանք պէտք է ունենալ . և այդ սէրն ու մեծարանքը առանց առաքինութեան չեն ըլլար : Այն առաքինի մարդու հետ բարեկամ

եղեր, որ միանգամայն խոհեմ ըլլայ ու կարենայ չը գիտցածդ սովորեցրնէր գաղտնիքդ պահէ ու խորհուրդ տայ: Այն խելք մարդու մը կարծիքին հետեւողը՝ շատ չանցնիր կը զըղջայ. բայց ըզգուշացիր անոնցմէ որ գբեղ միայն գովել գիտեն ու շողքորթութեամբ աստերդ ալ կը բարձրացրնեն: Ուրիշ Բարեկամին անհաճոյ ըլլալէն կը վախէ՝ այնպէսին արժանի ալ չէ նաւ հաճոյ ըլլալու: Թէ որ յանդիմանուիս՝ սիրով մտիկ ըրէ, յիշելով՝ որ աւելի լաւ է բարեկամին հարուածը՝ քան թէ թշնամւոյն համբոյրը:

Առած եղած է թէ երեք բանով բարեկամ մը հաստատուն կը մնայ. առջեւէն պատուելով, ետեւէն գովելով, կարօտութեան ատեն օգնելով, միտքդ պահէ ասոնք:

Ամենքնիս ալ մեր տկարութիւններն ունինք՝ ուստի բարեկամ բարեկամի մէջ պէտք է արդահատող ըլլայ. առաքինի ու քաղաքակիրթ մարդ մը իր Բարեկամը պակասութիւններովն հանրէրն կը սիրէ, ոչ երբեք կը մատնէ, և կամքին դէմ գործելէն կը խորշի. կը ջանայ

զինքը ուրախացրնել և օգտակար ըլլալ, ինչուան նաև իր անձին վնասովն ալ, ուրիշներուն առջեւ պակասութիւնները կը ծածկէ. բայց նաեւ կը ջանայ որ ուղղէ. շատ մեծ բաներ չի սրահանջեր. սիրով իր վիշտերը մտիկ կ'ընէ ու բարեկամին հեռանալէն ալ ետքը՝ ինքը չդադրիր նոյնպէս անոր բարիքն ուղեղէն. տւելի եւս իր սէրը հիւանդութեանցն ու կարօտութեանցը մէջ կը ցուցնէ. վասն զի թշուառութե մէջ բարեկամութիւնը յայտնի կ'ըլլայ, եթէ գոտութիւն մը ծագի կը ջանայ պատճառները վերցրնել: Ինչ խելք է հաճոյից մը կամ բանի մը յամուելով գանձ մը կորսնցրնել:

Իսկ եթէ բարեկամդ չափը անցրնէ, ուղղէ զինքը, ու բոլոր ջանքդ թափէ զինքը բարի ծամբուն մէջ հաստատելու. թէ որ չկարենաս յաջողիլ՝ բաժնուէ. բայց միշտ տա ալ գիտնաս որ բարեկամութիւնը կրնայ քակուիլ՝ բայց պէտք չէ կորուի: Այլ թէ բարեկամութենէդ կը դադրիս՝ մի դադրիր անով իր բարւոյն փափաքելէն:

(Պիտի շարունակուի):

Աղտէս Կուզ եւ Աքաղաղ:

Օր մի Աղտէսն անթութեամբ օգեսպառ,
Երբ որկորոյն միս կը փնտռէր ի թափառ,
Գնաց Կուզին դաշինք ըրին միաբան,
Որ գիւղամերձ ագարակէն հաւ որսան:
Աղտէսն եկաւ ցուրտ Կովկասեան դաշտերէն,
Ի՞նչպէս շուտով ընկերացաւ հեղորէն.
Եւրոպական քաղաքավար ընդ Կուզին,
Որ կրթութեամբ մէկմէկէ խիստ տարբերին:
Աինչ դեռ ասոնք ծամբայ կեղնէ իրար հետ,
Կամի ըլլաւ Կուզն Աղտէսին կարապետ.
Կտորտուելով կը մօտենայ հաւնային,
Թառին վերայ ցաթկեց Աղտէսն այն կէտին:

Կուղը դուրսէն կը մտածէր սմբէրով,

Ներս մոտենալ միջոց գտնել ապահով.

Աքաղաղն ալ կուահելով այս ամեն,

Բարձր ձայնով կը կռկուայ հաւնոցէն:

Մեղին Մըուէան այն Կովկասու խորամանկ,

Գուշակելով ապագային մեծ վտանգ.

Սիրտն ի տագնապ իւր խորհրդով ժանտային,

Այսպէս կ'ըսէ ականջն ի վար Աբրորին:

“Եղբայր սիրուն, ինչ կը պաշտաս տխրագին,

Ինչ դորուծիւն ունի այդ խեղճ կենդանին.

Ինչ վտանգ կայ կռկուալու, մի վախնար,

Բու եւ անոր մէջ տեղը կայ մեծ պատուար.

Ո՛չ ապաքէն ձեր տունը խիտ ամուր է,

Մնատչելի մինչեւ անգամ արջերէ,

Թ'անկաբեր ընել գրեզ կողոպուտ,

Ուրեմն ինչու կը վրդովիս անօգուտ?”

Բայց Աքաղաղն արհամարհեց գլխովին,

Հրապուրիչ համոզումներն Մըուէանին.

Սատանուծեան խորհուրդն զգաց յայտնապէս,

Բաւ, “Կորիր, դու կեղծաւոր աներես.

“Ո՛չ դու էիր անցեալ աւուր այն ճիւղալ,

Որ մարտցիր մեր դրացւոյն Աքաղաղ.

Կուզես մեղ ալ քու սրկորոյդ ընել զոհ,

Որ չար կամքդ հասնի կատար, նենգախոհ:

Հերիք չեղան ոճիրներդ մահահոտ,

Օր հայրենիքդ կրեց ձեռքէդ արիւնստ.

Չը գիմացան խեղճ կենդանիք քու չարեաց,

Հոնկէ ըզբեզ հազիւ ըրին արտալսած:

Չըլայ թէ ըլլաս այն ցեղերէն բռնաւոր,

Որոնք ծնան Ղեկեւտին, լենկթեմուր.

Արդէն ձայնդ ալ ծանօթ է մեզ և վիայ,

Ուստի խաբուող այդ ձեւերուդ հոս չկայ?”

“Եւ դու սմբած ցած կենդանի նենգժուտ Կուղ,

Կարծեմ խորէն կը մտածես մոայոյդ.

Ինչ վաքացումն այդ ինչ խորհուրդ մտադիր,

Սիւթէ զմեզ խոր քնոյ մէջ կարծեցիր.

Կարծեցիր որ հոգւոյդ գինն ալ արժէ նոյն,

Ինչ որ մըրթըդ կ'արժէ հարուստ պէյերուն.”

Աբրորն այսպէս խայտառակեց երկուքն ալ,

Եւ սկսան հաւերն ամեն կռկուալ:

Բայց Մըուէանն հաւերուն այս ձայները,

Անչափ քերեց, կարծելով որ տանտերը

խոր թմրութեան մէջ է ինկած տեւական ,
 Որով հաւնոյն իրենց սեպեց սեպհական :

Այսպէս ահա կուգն ու Այսպէս միայն ,
 խորին յուզմամբ խորհրդակցիլ սկսան :

Թէ ի՞նչ կերպով բաժնելու են որսերնին ,
 Ագահութեամբ կը տագնապէր սրտերնին :

(Չը խորհելով որ փոսնա կար առջեւնին ,
 Գետ չը տեսած կը սոթտէին ռոքերնին) :

Սէկ մ'ալ տեսնես ի՞նչ ծաղրելի տեսարան ,
 Ստերմութիւնք ատելութեան փոխուեցան :

Վէճը տաքցաւ ագահութեան բոցերով ,
 Խարս դրար բրդգգեցին ճանկերով :

Սի կողմանէ ձայն հաւերուն և մեծ կոծ ,
 Միւս կողմէն մենամարտից շըշկոց :

Հասաւ ականջն տանուտէրին արթնցուց ,
 Ի՛ր ի ձեռին կուգն ու Այսպէս սատկեցուց :

Որչափ այսպէս նենգամիտներ կը ճգնին ,
 Գործել գաղտնի ամեն վնաս ի մթին :

Եւ խափանել արգելքներն այն զորագոյն ,
 Որոնց կեանքը մահ է իրենց գործերուն :

Թէպէտ խաբուողն անշուշտ վնաս կը կրէ ,
 Բայց ի՞նչ օգուտ անխաբին ալ կորուստ է :

Որուն պատճառ խորին քուսն է տանտիրուն ,
 Երանի՛ր, որ ունի հսկող աչք արթուն :

Ի՞նչ օգուտ էր Աքաղաղին արթնութիւն ,
 Որ չէր խաբուած նենգաւորին խօսքերուն :

Թէ որ տանտէրն ընկղմած խոր քնոյ մէջ ,
 Չը գար հասնէր , գաղթեցնէր նոցա վէճ :

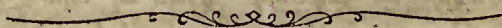
Արթուն կեցիք , տանտէրներ ,

Ս'արհամարհէք այն ձայներ :

Որ միշտ անքուն ձեզ համար ,

Կ'աղաղակեն անգագար :

Սովետ Վ. Կեօբի-ճեմանց :

ՅԻՍՈՒՍ ԲՐԻՍՏՈՍ

(Ազատ Թարգմանութիւն)

Յիսուսի Բրիստոսի կենաց բոլոր նկարագիրը կը քաղենք իւր գործքերէն, պատուիրանքներէն և խօսքերէն, որոնք պարունակուած են Աւետարանի մէջ, առանց յաւելցուներու և սեթեւեթելու, վասն զի մարդկային լեզուն կարող չէ այնպէս լիովին պատկերացնել զՅիսուս, ինչպէս պատկերացած է Աւետարանի մէջ, վասն զի Յիսուսի կեանքը անհուն է և գեր ՚ի վերայ, իւր խօսքերը՝ ամենաճշմարիտ և իւր պատուիրանքները ամենախորին և ամենազեղեցիկ են։ Չենք խօսիր այն կիիքին վրայ, զոր հաստատեց Յիսուս իւր չարչարանքով Գեթսեմանի պարտիզէն սկսած մինչեւ Գողգոթայի խաչին բարձրութիւնը։

Աստուած, ըստ հին կտակարանին, մի է և միշտ նոյն, այսպէս է և Յիսուս ըստ նորոյն։ Նոր մէջ ամենա հաստատ և ամենախառտրեալ միութիւնը կը թափաւորէ, թէ կենաց մէջ, թէ հոգւոյն, թէ խօսքերուն և թէ գործքերուն։ Նա գործեց հաւատատ կամքով առանց փոփոխութեան ենթարկուելու։ Այսպէս նա իւր 12 ամեայ հասակաւ երևեցաւ Տաճարին մէջ երբ որ պատասխանեց իւր մօր, որ անհանգստութեամբ զինքն կը փնտռէր, ըսելով թէ «Չէք գիտեր որ ես իմ Հօրս տունը (1) պիտի ըլլամ»։ Այսպէս Յիսուս իւր փրկաւէտ քաղովութեամբ կը շնչէր ՚ի Գալիլէ և Ալլուսաղէմ իւր աշակերտաց հետ, շատ անգամ շրջապատուած Փարիսեցիներէն և մեղաւորներէն։ Պիղատոսի և Կայիափայի առջեւ նա այնպէս էր, ինչպէս որ էր այն ամէն մարդ-

կանց, կանանց և մանկանց բաղմունք թեան մէջ, որ իրեն շուրջը կը ժողուէին նորա խօսքերը լսելու համար։ Ամեն տեղ և ամեն պարագայից մէջ մի և նոյն հոգւով կը խօսէր, մի և նոյն լոյսը կը տարածէր, մի և նոյն օրէնքը կը քարոզէր։ Կատարեալ և անփոփոխ, միշտ իբրեւ Աստուծոյ և մարդկան Որդի, մարդկային բոլոր վշտաց և փորձանաց մէջ նա գործ կը գնէ իւր աստուածային զօրութիւնը մարդկային սեռին փրկութեան համար։

Մենք համառօտ կը խօսինք, վասն զի ինչպէս կրնանք խօսիլ մանրամասնաբար Յիսուսի Բրիստոսի վրայ, որ մարդացեալ Աստուած է, կը գործէ զոր Աստուած միայն կարող է գործել և կը կրէ զոր մարդ միայն կրնայ կրել։ և այս ամէնը կրնէ որպէս զի փրկէ և վերստին գնէ մարդիկները մեղքէն, որպէս զի զանոնք դարձունէ վերստին Աստուծոյ գիրկը։ Ինչպէս կարելի է չափել կամ կշռել ըստ արժանեաց այնպիսի անձի մը և այնպիսի նպատակի մը անձառ խորհուրդները։ Ինչեր անցան, և ինչեր կրնայ մարդացեալն Յիսուս։ Ո՞վ կարող է նկարագրել Յիսուսի տխրութիւնը, ո՞վ կարող է բացատրել նորա թաղմութիւնը, ո՞վ կարող է պատկերացնել նորա հաւաքուած կամքն, որով առանց վարտներու դիմեց ՚ի խաչ և ՚ի մահ։ Որ մարդկային լեզուն կը զօրէ լիովին պատկերացնել Յիսուսի անձնաւորութիւնը, որուն մէջ կատարուեցան օրէնք և մարդարէք։

Այն մարդիկը, որոնք Յիսուսին չեն հաւատար և գերմարդկային չեն ընդունիր նորա գործքերը և խօսքերը, շատ թշուառ են։ Նոցա համար Յիսուսի պատմութիւնը սովորական պատմութիւն մ'է։ Ինչո՞ւ այս Յիսուսի Բրիստոսի գերմարդկային զօրութիւնը

(1) Ղուկ. Բ. 49։

ներն ու բնութիւնը ուրացողներն ան-
գամ չեն կարող ուրանալ անոր դոր-
ծոց և պատուիրանաց, անոր կենաց և
բարոյական օրինաց գերազանցութիւ-
նը և մեծութիւնը : Յիրաւի, ոչ թէ
միայն մարդ չի կրնար ուրանալ, այլ
մանաւանդ անոնց վրայ կը դարձանայ,
զանոնք կը հռչակէ հաճութեամբ և
ուրախութեամբ սրտի : Ինչքան կը
սխալին այն մարդիկը, որ Յիսուսի
պատուիրանաց և օրինաց գերազան-
ցութիւնը կրնդունին և զինքը չեն ըն-
դունիր : Ի՞նչ հակառակութիւն, դու ա-
սա, ի՞նչ տկարամտութիւն :

Անք կը հաւատանք և կը տես-
նենք Մեծադարանին մէջ, որ Յիսուս
ամեն մարդիկներէն կատարեալն է,
անհամեմատ, ամենիմաստ և ամենա-
զգայուն, տիպ առաքինութեան և գե-
ղեցիկ բարոյականութեան, արդար և
օրինաւոր գլուխ մարդկութեան և հե-
տեապէս Մտուած՝ մարդացեալ : Ա-
րա առաքեալները, որք զարմանօք սար-
չեցուցին զմարդիկ իրենց ընթացքով,
և կրեցին ամեն չորհարանք և նեղու-
թիւն անոր հաւատարիմ մնալու և ի
գլուխ տանելու նորա գործը, իրապէս
հաւատացին այս ամենը : Յիսուսի
կամբը գլուխ ելաւ և կատարեցաւ,
կռապաշտ աշխարհը բրիտանեայ դար-
ձաւ, և ամբողջ երկիրը ուրիշ բան մը
չունի ընելու, բայց միայն երթալու
այն ճանապարհը զոր նշանակեց Յի-
սուս : Աշխարհ հակառակեցաւ, բայց
Յիսուսի կամբը յաղթանակեց, ի՞նչ
կարող ենք ըսել այս մասին :

Պատմութիւնը երկու հիման վրայ
կը կայանայ, նախ՝ ճշմարիտ վկայու-
թեան վրայ՝ անձանց նկատմամբ, երկ-
րորդ՝ բարոյական հաւանականութեան
վրայ՝ իրողութեանց կապակցութեան
և անձանց արարքներուն նկատմամբ :
Յիսուսի պատմութիւնը մարդկանց

սովորական պատմութենէն գերազանց
է : Յննադատութիւնը և փիլիսոփայ-
ութիւնը կը խնայահէ նորա առջեւ :
Յիսուսի պատմութիւնը քննելու և
հասկանալու համար մարդկային միտքը
բաւական չէ, այլ հարկաւոր է և սիրտ,
հարկաւոր է սուրբ զգացմունք : Ի՞նչ
մարդկային ճարտարամտութեամբ քըն-
նել Յիսուսի պատմութիւնը, կը նշա-
նակէ գահընկէց տունել զՅիսուս՝ որ
գին Մտուածոյ :

Յիսուսի աւետարանական պատ-
մութիւնը մեզ կը ներկայացնէ զՄե-
տուած գերբնական գործքերով, ա-
րարչագործութեան և նախախնամու-
թեան սքանչելիքներով : Իրենց սրա-
մտութեամբ պանծացող մարդիկներէն
ոմանք, չը կարենալով գերաբուն խոր-
հուրդները ըմբռնել, փորձ փորձեցին
Յիսուսի պատմութեան գերբնական
մասը ուրանալ ու բնական կերպով
բացատրել, սակայն այս եղանակաւ
առաւել իրենց տկարամտութիւնը
յայտնեցին, քան թէ Յիսուսի փառքը
նուազեցուցին : Իսկ ձերը որչափ տագ-
նալին, ուրիշ բան չեն կարող ընել,
թէ ոչ մտացածինը՝ գերբնականի տեղ
դնել և իրենց բրիտանեական զգայ-
մունքներու աւերակաց վրայ, իրենց
հաւատքի փոշւոյն վրայ՝ իրենց տկարա-
մտութեան խորխուրտ արձանը կանգնել

Այս պատկէս է մարդկային մտաց
անհանգստութիւնը, ոչ անով գոհ
կ'ըլլայ, ինչ որ ազատ է ընելու, և ոչ
անով, ինչ որ արդիւրեւած է ընելու :
Օարմանալի չէ ուրեմն որ սահմանա-
ւոր աշխարհի մէջ սահմանաւոր կա-
րողութեան տէր մարդը կը ձգտի եր-
բեմն անհուն Մտուածութեան խոր-
հուրդները քննել :

Ս. Ս. Լիւթի Տ. Ստեփանեան
Տեղաբնակչի :

ՎԵՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԻՍՏՈՒԹԵԱՆ

Գարնանային եղանակաց բացուելուն և դատական տօնի մերձենալուն պատճառաւ Աւրոպացի ճանապարհորդներ և ուխտաւորներ սկսած են արդէն յաճախել ՚ի սուրբ քաղաքս :

— Երկայ ամոցս մէջ նոր Գառաւոր (Սոլլա) եկաւ քաղաքիս համար, որուն զիմաւորեցին իւրաքանչիւր ալ քայլ թարգմանները եւ մանաւանդ բազմաթիւ մահմետականներ և շքեղ ընդունելութեամբ անոր դալուստը պատուեցին :

— Չարալեան Գեր. Սրբազան Սարգիս արքեպիսկոպոսը Յոսպէի նաւահանգիստը հանդիպելով գնացած է Ալեքսպոս, ուրիկէ քիչ ժամանակէն յետոյ պիտի քաղաքս գայ յուխտ և յերկրպագութիւն սրբազան Տեղեաց :

— Բուսական ժամանակէն յառաջ երկրագործական Բնկերութիւն մը կազմուած էր քաղաքիս մէջ և խընդիր առաջարկելով Գամաակոսի կուսակալութեանը՝ վաւերացումն խընդրած էր : Այս վաւերացման հրամանագիրը ընդունուեցաւ ներկայ ամոցս մէջ և յիշեալ ընկերութիւնը մտադիր է շուտով ձեռնարկել դործոյն :

— Սուրբ Եթովոյս վարժարանի պարգեւաբաշխութեան հանդիսի օրը՝ Երչակ Յովսափեան, Սերովբէ Պօղոսեան, Սարաիրոս Յակովբեան և Կարապետ Կարիկեան աշակերտները, իրենց համար նշանակուած պարգեւները Բաժանողաց ձեռքէն ընդունելով և Հանդիսականաց առջեւ վերստին սեղանին վրայ ձգելով խիստ մեծ ցաւ պատճառեցին ականատեսներուն իրենց յաղգնութեամբ և ապերախութեամբ, այնպէս որ, յետ հանդիսին քանի մի ուխտաւորներ առաջարկեցին Սրբազան Պատրիարքին այս հրապարակական ապերախութեան ցոյցը պատժել ՚ի խրատ այլոց աշակերտաց : Նորին Սրբազնութիւնը քանի մը բարձրատախճան միաբանից հետ խորհրդակցելով որոշեց իսպառ արձակել զանոնք դպրոցէն, մանաւանդ երբ որ Վարժարանի տեսչութեան արձանագրութենէն ստուգեց թէ յիշեալ աշակերտութեան շրջանին մէջ սոյն օրինակ թերութեանց մէջ գտնուած ու յանդիմանուած են, բայց դժբաղդաբար ապարդիւն ելած է :

Ուստի այս վերջին յանդգնական ցոյցքը անտանելի ըլլալուն և մանաւանդ օտար հանգիսականաց առջեւ նախապէք բերելուն համար՝ ստիպուեցաւ Սրբազան Պատրիարքը սոյն միջոցը ձեռք առնուը Սոյն աշակերտներէն Կարապետ Կարիկեանը իւր բնական հիւանդութեւ պատճառաւ արդէն բժշկաց խորհրդով որոշուած էր իւր հայրենիքը դարձնելու և միայն հարցաքննութեան կ'ըստատուէր :

— Ընտոյս մէջ երկու աշակերտացու պատանեակներ կարեւոր վկայագրով հանդերձ Ս. Եթովոս ժամանեցին և ընդունուեցան ժառանգաւորաց դպրոցը : Ահա բժշկի վկայութիւնը նոցա առողջութեան մասին :

«Սարգիս Ստեփանեան թալատցի 14 ամեայ և Սէքի Գաղարոս մահտեսի Սարգիսեան 13 ամեայ պատանեակները ըստ բժշկական օրինաց քննութեան ենթարկելով՝ քաջաւորը և ամրակալով գտայ :

Ս. Բէլապօլեան Բժ. Սքոյ
Արտոյս Արտաստիճայ » :

ՆՈՐԱՏԻՊ ՄԱՏԵԱՆՔ

Կոր ճաշակ դպրութեան, կամ
Քարտասանութիւն առ ձեռն:

Կարեւր միջոցիր:

Ցանկացողք կարող են գնել այն գրք-
եանքը, ինչպէս Մթուէս, նոյնպէս և իւր
գործակալներէն զանազան քաղաքաց մէջ:

ՄԱՄԼՈՅ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ

Քերականութիւն Հայ - Գաղ.
Պատմութիւն Սատթէոսի Ուռ-
հայեցւոյ:

Լատենի ժամագիրք:

Ինքհանրական Ներսիսի Շնորհա-
ւոյ:

Յիշեալ մատենից տպագրութիւ-
նը արդէն աւարտուելու վրայ է, ո-
րոց ընտիր և խնամով տպագրութեան
մասին յետոյ պիտի խօսինք:

ՕՐՈՒՄՆ ԴԱՆՈՒՄ

(Հարուստութիւն, տես թիւ 1):

8. Քանի մի զինուորներ պատերազ-
մի տառն գիւղի մի մէջ կը բնակէին,
խեղճ գիւղացիի մը պատահելով զայն
գանակոծելէն վերջը անոր ստակն ու
վերարկուն առին: Գիւղացին ալ գրն-
դապետին մեկուն գանգատելու գնաց,
որնոր ըսաւ անոր, բարեկամ, երբ զին-
ւորներս գրեց կողոպտեցին, այս գգես-
տըդ վրադ էր: Այս տէր իմ, պատաս-
խանեց, գնա ուրեմն ու ապահով ե-
ղիր, ըսաւ գնդապետը, որ իմ զինուոր-
ներս չէին, ապա թէ ոչ մինչուկ շա-
պիկդ ալ կ'առնէին:

9. Միմիտ երիտասարդ մը նամակ գրել
կուգէր իւր մէկ բարեկամին, և ինչպէս
ընելէքը չգիտէր, նամականի մի գնեց,
և իւր բաղձանքին համեմատ նամակ
մի գ. աւ և ճշգիւ օրինակեց զայն, և
խրկելու տեղը խրկեց, յիշեալ բարե-

կամը որ մի եւ նոյն գիրքը ունէր, ա-
նոր մէջ գտաւ այս նամակը, և անոր
սա խօսքերով պատասխանեց. « պարոն,
նամակդ ստացայ, թուղթը դարձուր
և անոր պատասխանը կը գտնաս »:

10. Յովսէփ Կայսրը, Գաղղիոյ քա-
ղաքներէն մեկին իւր մարդիկներէն յա-
ռաջ հասած ըլլալով պանդոկատար որ
զուարթ բնութիւն մի ունէր, հարցուց ա-
նոր, կայսեր քով մարդիկներէն ետ պա-
տասխանեց թէ ոչ: Քիչ ժամանակէ
մի վերջը իւր սենեակը մտաւ, մօրուքը
ածիլելու զբաղած տառնը հարցուց
անոր, կայսեր քով պաշտօն մի ունի՞ս,
այո՛, պատասխանեց ինքնակալը, երբե-
մին կը սափրեմ:

11. Գիւղացի մը իւր ցաւին համար
բժշկին խրատ հարցնելու կ'երթայ.
բժիշկը հիւանդութիւնը քննելէն վեր-
ջը, գրտակնէն առջեւ նստաւ, և
անոր հիւանդութեան վերաբերեալ
տոմմակ մի գրեց, և անոր տալով ը-
սաւ՝ վաղը առաւօտ տախիպ կեր և
շուն մի առողջութիւն կը գտնաս:
Գիւղացին կարծելով որ նոյն իսկ գե-
ղը՝ թուղթն էր, մեծ յուսով ետ դար-
ձաւ միւս օրը առաւօտ կանուխ կնւ-
տուաւ զայն և կատարելապէս առող-
ջացաւ:

12. Կնիւսական աղքատ մի պարտա-
տէրներուն իւր պարտքը չը կրնալով
հատուցանել, առուու մի կանուխ ել-
նելով կըսէր. անոց ամեն ալ սատանան
տանի, որ այսօր ինձմէ դրամ խնդրե-
լու պիտի գան: Այս խօսքը լըմնցու-
նելուն պէս սկսան դուռը զարնել. բա-
յաւ դուռը և տեսաւ որ իւր չորս
պարտատէրները ներս մտան, որոնք առ-
նելքնին պահանջել սկսան ըսելով՝ թէ
տակաւին մոռնալու ես զմեզ. կ'երգ-
նում, ըսաւ անոնց աղնուականը, որ
քիչ մի յառաջ ձեր վերայ կը մոտձէի:

(Պիտի շարունակուի):

ՈՒՍՈՒՄՆԵՅ ԵՒ ԸՍՏԻՂԱՆԵՅ ԱՇԽԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՐՅԱՅԻՆԱԿԱՆ ՊԵՏԱՌԱՎԵՐՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԱՐԱՆԻՅԵՐԻՈՒ ԵՇԿԵՐՏՍԵՅ Ս. ՅԱՆՈՒԼԻԿԱՆԵՅ ՎԱՐԴԱՆԻԻ ՀԱՅՈՅ ԿՐՈՒՍԱՆԻՅՐԻ

ፌ ዚ ኒ ዐጽፎ በኩፍኩኒ

սերը՝ Կրկերը և՛ Բարսեղեան եկեղեցւոյն գրասենյակէն առ-
կախող թղթէն, ու ընդ նախքէն արձանագրեալ զամբողջ Կաթողի-
կոսէն և՛ Բարսեղեանի կեղեցիկութեան, ապաւորագրեալ եւ ի
հոգեւորականութեան իրաւունքով իրաւաւոր զ՝ Կրկեր և՛ Բարսեղեան
հոգեւորականութեան իրաւունքով և՛ Կաթողիկոս Տառնեան
ընդ նախքէն գրասենյակէն զամբողջ ամբողջ ընդ զպատրիարքական
և՛ հմուտեւս զմեզմեկ Կաթողիկոս գրասենյակէն ընդ ինքեան արտա-
հառաւ ինքեղեցիկութեան զմեզմեկ և՛ զպատրիարքական իրաւու-
նքով ամբողջ ամբողջ իրաւունքով ընդ զամբողջ Կաթողիկոս Տառնեան
նախքէն իր ցոյցով իրաւունքով ապաւորագրեալ ։

Գ . Բազմեղեցիկութեան Գաթողիկոս Կաթողիկոսեան և՛ Կաթողիկոս
զամբողջ Կաթողիկոսի ինքեղեցիկութեան իրաւունքով իրաւաւոր ընդ
նախքէն իր ցոյցով իրաւունքով ապաւորագրեալ ։

7. Բաղժի՝ ուխտադրեմք՝ ներկայ գտնուեցան հարգապիշ
ուրեման Ս. Պապիկբաբը, առաջ արձանագրեց ԳԵՐ, Արարչուհի
հարգապիշներ, արտաստեց խաղաղասիրտի ԳԵՐ, Արարչուհի
Բաղժիպիշ գաղափարներն ՎՃԺ. Հ.Բ. արտաստեց Գ. Քեռեմբան
ԳԵՐ ամենապիշին Գ. Արարչուն Արարչուհին, Բաղժիպիշ ՎՃԺ.
Բաղժիպիշն ու Բ. Գ. Բաղժիպիշին և քանի մի արժանապիշ քա-
նակ Լիկ Վանյանին:

8. Հարգապիշներ Վրիժան օխտա. 108 Բաղժիպիշ 1869 ամի և
Բաղժիպիշ 22 Ի.

ՏԵՍՈՒՅՑ
ՄԻՈՒՆԻ ԵՐԵՎԱՆԻ

Մուրախանեան Նիկողոս աղա :
 Մուրեքեան Յովնանէս էֆէնտի :
 Մատնորդեան Կարապետ և Բարսեղ աղայք :
 Ստեփանեան մահտեսի Մկրտիչ աղա :
 Վարդանեան Աբրահամ աղա :
 Վարդանեանց Գրիգոր աղա Պօղոսեան :
 Վարդանեան Տադէս աղա Թաշճիպաշի :
 Վարժապետեան Գրիգոր աղա :
 Տամրաձեան Արարատ աղա :
 Տատեան Յ. Առաքել Մկրտիչ էֆէնտի :
 Տատեան Պ. Առաքել էֆէնտի :
 Տատեան Պ. Մկրտիչ Պէյ :
 Տատեան Յովնանէս Պէյ :
 Տատեան Յ. Ներսէս էֆէնտի :
 Տատեան Պ. Մազդապետ :
 Տատեան Պ. Նունէ օրհորդ :
 Տատեան Պ. Սիմոն Պէյ :
 Տէր Յովնանէսեան Դադարոս աղա :
 Տէր Վրժանէսեան մահտեսի Գրիգոր աղա :
 Տըրնաքեան Յարութիւն աղա Կեսարացի :
 Տոնէլեան Գաղատացի Յակոբ էֆէնտի :
 Թեյլեան Մկրտիչ Պէյ . (3 օրի .) :
 Թեյմաճի պաշի մահտեսի Մկրտիչ աղա :
 Փանոսեան Գէորգ աղա :
 Փափաղեան Գէորգ Լիփրայ . (2 օրի .) :
 Փէշտընըձեան մահտեսի Մկրտիչ աղա :
 Փէշտընըձեան մահտեսի Մահալ աղա :
 Քանկուքեան մահտեսի Անտոն աղա սակերիչ :
 Քարաիկ օրհան Մկրտիչ աղա օրհորդ :
 Քալայիսեան Առաքել աղա :
 Քեմահեան Որդիի էֆէնտի (2 օրի .) :
 Քերէտէձեան Էմուր աղա :
 Քէշիկեան Յովնանէս աղա Կեսարացի :
 Քէստուձեան Մարտիրոս աղա Սազմիչի :
 Քընաձեան Յարութիւն աղա :
 Քհանեան Յակոբ և Բարսեղ աղայք :
 Օհան աղա :
 Փենէնէան Յովսիփ աղա :
 Փրէնիեան Յակոբ էֆէնտի Կեսարացի :

ՀԱՅՑՖԱ

Դարեքեան Ետեփան աղա Անցի :

ՀԻՆ ՆԱԽԻՋԵԻԱՆ

Արժ. Մեթորիւ վարդապետ Սմբատեանց :

ՂԱՐԱԲԱՂ

Արժ. Արիստակէս վարդապետ Սեդրակեան :

ՄԱԼԱՐԱ

Սերովէեան Յովսիփ աղա :

Պիճակեան մահտեսի Յովնանէս աղա :

ՄԱՐԱՇ

Սուրբ Սարգիս եկեղեցւոյ վարժապետ, նուէր իմեծ .

Յակոբեան աղայէ որ յԱղէքսանդրիա :

Ճանապետ մահտեսի Սարգիս աղա :

ՄԱՐԶՈՒԱՆ

Գեր. Յովնանէս Արքեպիսկոպոս Եդեսեան :

ՅՈՊՊԵ

Արժ. Աթանոս վարդապետ տեսուչ :

Մատթէոսեան Յովնէի աղա :

Ս. Մուրատեան Սիմէն աղա :

ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ

Գեր. Նիկողոս Արքեպիսկոպոս տեսուչ օրհորդ :

Թանգարան վերջանուածեան Նիկոմիդիոյ :

Տէր Կարապետեան Մկրտիչ աղա :

Տէր Միմաշեան Եղիա աղա :

ՇԱՊԻՆԱՐԱՎԻՍԱՐ

Գեր. Աբրահամ Արքեպիսկոպոս :

ՈՒՆԵԱ (ԶԵՅԹՈՒՆ)

Սուրբ Յովնանէս եկեղեցւոյ վարժապետ . Նուէր

իմեծ . Յակոբեան աղայէ որ յԱղէքսանդրիա :

Սուրբ Յակոբ եկեղեցւոյ վարժապետ, նուէր իմեծ .

մահտեսի Նաղարէթ աղայէ Ս. Գափամաձեան :

Սուրբ Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարժապետ, իմեծ :

Սուրբ Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարժապետ, իմեծ .

Սուրբ Սարգիս եկեղեցւոյ վարժապետ :

ՊԱՂՏԱՏ

Իսկէնտերեան մահտեսի Խաչիկ աղա :

Իսկէնտերեան մահտեսի Իսկէնտեր աղա :

ՊԵՐՈՒԹ

Արժ. Վարդան վարդապետ տեսուչ :

ՍԵՐԱՍՏԻԱ

Գեր. Կարապետ Արքեպիսկոպոս :

Արժ. Պետրոս վարդապետ :

Ահարոն (մահտեսի) աղա :

Աշոտեան Մահտեսի Բարէլ աղա :

Տ. Թեոդորոսեանց մահտեսի Մարտիրոս աղա :

ՍԵՒԵՐԵԿ

Արժ. Եփրեմ վարդապետ Եդեսիացի :

Եղեղեղեան Սարգիս աղա :

Իյմենեան Պետրոս աղա Մատնիցի :

Էնի դօնչեան Մարգար աղա Անցի :

Սանարդ. Էմինի Կիրակոս աղա :

ՎԱՆ

Արժ. Յովնանէս վարդապետ Ըմտուռեանց :

Առաքելեանց մահտեսի Մարտիրոսեան Մարգար աղա :

Խաչատուրեանց մահտեսի Մկրտիչ աղա :

Նախմանեան մահտեսի Համբարձում աղա :

Պօշեօեանց Գէորգ աղա :

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ

Գեր. Յակոբ Սրբազան Արքեպիսկոպոս :

Ճանապետ Առաքել աղա :

Մինասեան Յովնանէս աղա :

Պազաղ մահտեսի Օհան աղա :

ՏՐԱՊԻԶՈՆ

Գեր. Մեթորիւ Արքեպիսկոպոս (2 օրի .) :

Արժ. Գրիգորիս վարդապետ :

Բարեհամբաւ 1. դպրոցն :

" Մեթորիւեան դպրոցն Կիւմիւշլանէի :

" Դպրոցն Կիրասօնի :

Դատարեան Յակոբ աղա :

Գրիգորեան Նիկողոս աղա :

Խարաշեան Վարդան աղա :

Կիւղէնիեան Կարապետ աղա :

Կիւրճիեան Պօղոս աղա :

Մախօսեան Արիստակէս աղա :

Մեղաւորեան Սարգիս աղա :

Մինասեան Յօհաննէս աղա :

Յակոբեան մահտեսի Ստեփան աղա :

Ս. Մեղաւորեան Խաչիկ աղա :

ՓԱՐԻԶ

Թիւրպեան Պետրոս աղա :

Յակոբեան Մարգար աղա :

ՔԻՒՍ

Յակոբ աղա Անցի . (2 օրինակ) :

Պաշտօնեան Կարապետ աղա . (2 օրինակ) :

Պաշտօնեան Գէորգ աղա :

ՔԻՇՆԻ

Արժ. Գրիգոր վարդապետ տէր Ստեփաննաեան :

ՅԼՆԿ

Փ Ե Տ Ր Վ Ա Ր

Աղգային վարչական նոր փոփոխութեան վրայ	25
Օրացուցական խնդիր	29
Եղե՛ք վարդապետ և իւր Երկասիրութիւնը	32
Հանդէս պարգեւաբաշխութեան և Ղառք	35-39
ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ . — Եւաքինի ու Քաղաքակիրթ պատանի . (շարունակել)	39
Եւակ	42
Յիսուս Քրիստոս	45
ԺԱՄԱՆԱԿԱԳԻՐԱԿԱՆՔ . — Յաճախութիւն Եւրոպացի ճաշ նապարհորդաց . — Պարուստ Պատաւարի քաղաքիս . — Յալալեան Գեր. Ս. Երբեպիսկոպոս . — Երկրա- գործական ընկերութիւն . — Երձակումն քանի մի աշակերտաց . — Պարուստ նորեկ Դառանգաւորաց . — Երրատիւյ և Սամրոյ յանձնուած գրեանք	47
ՉՐԼԱՐՃԱՐԸ . (շարունակել)	48

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՔ

- Ա. Սիօնը ամեն ամիս կը հրատարակուի 24 երեսէ բաղկացեալ ութամալ թղթով .
- Բ. Տարեկան գինն է երկու արծաթ Մէճիտիյէ հանրերձ ճանապարհի ծախ-
քովը, կանխիկ վճարել :
- Գ. Զատ տետրակ առնել ուղղը, պէտք է ամեն մէկ տետրին չորս դա-
հեկան վճարել :